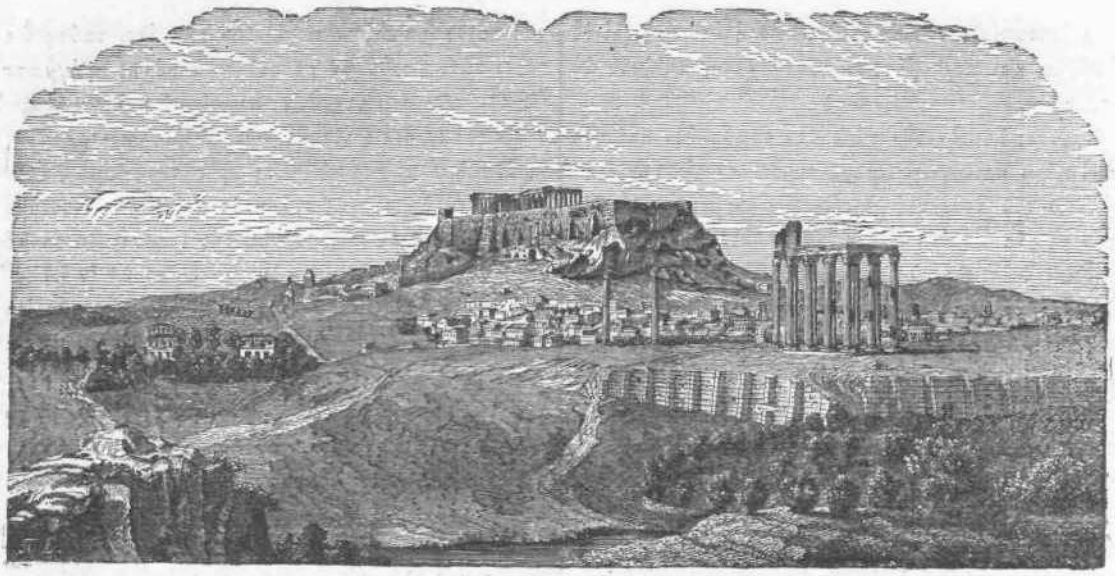

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1869. ΤΟΜΟΣ ΙΘ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 456.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ, ΧΩΡΩΝ (1).

Παρακαλῶ τὴν ἔντιμον ταύτην ἑταιρίαν, ἵνα μοὶ ἐπιτρέψῃ ὅπως καθυποβάλω αὐτῇ παρατηρήσεις τινὰς ἀρχαιολογικὰς, ἅς περ περὶ τὴν ἀρχαιογνωσίαν τῆς πατρίδος μου Ἠπείρου ἀσχολούμενος ἐποιησάμην, ἀφορώσας εἴς τε τὴν ἀρχαίαν θέσιν τὴν Castra Pyrri (Στρατόπεδον τοῦ Πύῤῥου) καλουμένην, ὡς καὶ τὴν τῶν ἀρχαίων πόλεων, Φανοτῆς καὶ Φωτικῆς, περὶ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἀλλαχοῦ νομίζουσιν ὅτι ὑπάρχουσιν ἢ ὅπου πράγματι, κατ' ἐμὲ τοὐλάχιστον, διατελοῦσιν οὖσαι αὐτῶν αἱ θέσεις.

Ἡ διαφορὰ τῶν γνωμῶν προέρχεται ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἀσαφείας παρὰ τοῖς διασωζομένοις ἀρχαίοις συγγραφεῦσι, τοῖς περὶ Ἠπείρου πραγματευσαμένοις. Οἱ πλεῖστοι τούτων ποιοῦνται λόγον περὶ Ἠπείρου, τῶν πόλεων, χωρῶν, ὀρέων, λιμένων κτλ. αὐτῆς, καθόσον τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ ἐπραγματεύοντο, εἶχε σχέσεις καὶ ἀναφορὰς πρὸς τὰς Ἠπειρωτικὰς τοπογραφίας, ἐξ ὧν πολλὰ ὀλίγον δύναται ὠφεληθῆναι ὁ περὶ τὴν ἀρχαίαν τοπογραφίαν τῆς Ἠπείρου ἀσχολούμενος. Ἄλλως καὶ γνωστὸν, ὅτι οἱ περὶ Ἠπείρου ἰδίᾳ πραγματευσάμενοι ἅπαντες σχεδὸν ἀπώλοντο, καὶ διὰ τοῦτο ἐπικρατεῖ τοσαύτη ἀσάφεια καὶ σύγχυσις περὶ τῶν θέσεων τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἠπείρου, περὶ τῶν διαφόρων χωρῶν αὐτῆς, ὡς τῆς Μολοσσίας π. χ. τῆς Χαονίας, Θεσπρωτίας κτλ. ἃς ἄλλοι μὲν ἐπεκτείνουσι βορειότερον, ἄλλοι δὲ νοτειότερον, οἱ μὲν πρὸς ἀνατολὰς, οἱ δὲ πρὸς δυσμάς. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ὀρέων, ἅτινα μεταφέρονται καὶ μετακινοῦνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καθ' ἃς ἔτυχεν ἕκαστος ἔχων ἐσχηματισμένας ἐκ τῶν μελετῶν αὐτοῦ εἰκασίας, ἐπιφερούσας συνάμα καὶ συνδυασμοὺς ἐπιχωρίους, ὧν ὅμως τὴν πραγματικότητα ὁ καιρὸς, ὁ τὰ πάντα ἀνευρίσκων καὶ ἐπιδιορθῶν, καταδείξει, καὶ αἱ ὁσημέραι ἐπιτεινόμεναι μελέται καὶ ἀρχαιολογικαὶ πρόοδοι κατάδηλον καὶ σαφῆ ποιήσουσι, δικαιοῦσαι συγχρόνως καὶ τὸν ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν εἰκασίαν σχηματίσαντα, καὶ τὸν ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἀνακάλυψιν ἐν Ἠπείρῳ συλλαβόντα τὴν ἰδέαν ὅτι ἐποιήσατο. Ἐφεκτέον οὖν ἄχρις οὗ ὁ χρόνος κυρώσῃ τὴν ἀλήθειαν τούτων· ὀφείλομεν ὅμως ἡμεῖς, ὅπως καὶ προκαταβολικῶς ἐκφέρωμεν ἀπὸ τοῦδε τὰς ἡμετέρας γνώμας, ἀπροκαλύπτως μάλιστα, ἀλλ' ἐσκεμμένως, ὁσάκις παρουσιάζεταί τις εὐκαιρία, περὶ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς θέσεως τῶν πόλεων, ὀρέων, κτλ. ἐπιφέροντες καὶ τοὺς λόγους ἢ καὶ τὰς τυχούσας μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, συνάμα δὲ καὶ

(1) Ἡ ἀνωτέρω ἔκθεσις ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὴν ἑταιρίαν τῇ 12 Ἰουλίου 1867.

τοὺς ἐπιτοπίους συνδυασμοὺς, ὧν ἡ ἐπιφορὰ, εἰ ἐξ αὐτοψίας καὶ περιηγήσεων προσήρχετο, κάλλιον ἂν εἴη.

Ἔχοντες λοιπὸν τὴν αὐτοψίαν συμβοηθὸν καὶ τὰς ἐν Ἠπείρῳ περιηγήσεις μου, προβῶμεν εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ τεθέντος μοι ζητήματος περὶ τῶν θέσεων τοῦ τε Castra Pyrri καὶ τῶν πόλεων, Φανοτῆς καὶ Φωτικῆς, λαμβάνοντες καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Λατίνους συναρῥωγούς.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ Castra Pyrri, ὁ Τῖτος Λίβιος ἐν ᾧ χωρίῳ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ διηγεῖται, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Δημητρίου, ἡττήθη παρὰ τὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀῴου (1) στενὰ ὑπὸ τοῦ Τίτου Κοΐντου, στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων, οὕτω πως ἐξηγεῖται « rex primo die ad Castra Pyrri pervenit, locus, quem ita vocant, es in Trifilia terræ Molosidi (2) inde postero die (ingens iter agminis, sed metus urgebat) in montes Lingon perrexit ect. ect (Tit. Liv. XXX. 13), τουτέστιν « ὁ Βασιλεὺς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἔφθασεν εἰς τὰ *Κάστρα τοῦ Πύῤῥου*, τόπος οὗτος, ὃν οὕτως ὀνομάζουσιν ἐν Τριφυλλίᾳ τῆς Μολοσσίδος γαίας. Ἐκεῖθεν δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν (μεγίστη ὁδοιπορία στρατοῦ, ἀλλὰ φόβου κατόρθωμα) εἰς τὰ ὄρη Λύγκου ἔφθασε κτλ.» Ἐκ τούτου καταλαμβάνομεν ὅτι *στρατόπεδον τοῦ Πύῤῥου* ἦν τόπος ἡ θέσις οὕτω καλουμένη ἐν τῇ Τριφυλλίᾳ, τρήματι τῆς Μολοσσίδος γαίας, ὡς σαφῶς ἐξηγεῖται ἐνταῦθα ὁ Λίβιος. Ἀλλὰ ἡ ποῦ ἡ Τριφυλλία κεῖται, τῆς Μολοσσίδος χώρας παρά τινων περιοριζομένης ἐν σμικροτέρῳ χώρῳ, καὶ παρ' ἄλλων διαπλατυνομένης μέχρις αὐτῶν τοῦ Ἰονίου κόλπου τῶν ἀκτῶν, καὶ παρ' ἄλλων αὖθις οὕτως ἐπιτεινομένης, ὥστε τὸ πλεῖστον τῆς Ἠπείρου ἐμπεριλαμβάνειν κατὰ τὰ μεσογειότερα μάλιστα; Ἀλλ' ὅπως διευκολυνθῶμεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας, δέον νὰ συμπαρακολουθήσωμεν τῇ ἱστορίᾳ, ἥτις ἴσως φέρῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσεγγίσεως τοῦ σκοποῦ ἡμῶν.

Εἰς ἐκείνους τοὺς καιροὺς σημαντικότητα μεγίστην ἔσχεν ἐν Ἠπείρῳ, ὥστε νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις πρωτευούσης αὐτῆς, ἡ λαμπρὰ καὶ μεγάλη πόλις Φοινίκη, ἥτις ἔκειτο ἐν μέσῃ τῇ πεδιάδι Δελβίνου ἐπὶ λόφου ἀπόπτου καὶ χαρίεντος, ὅπου τὰ ἐρείπια αὐτῆς τανῦν διασώζονται (1). Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διετέλει τότε διευθύνων τὰ πολιτικὰ αὐτῆς πράγματα, ὡς καὶ τῶν συμμαχίδων περιοίκων πόλεων Χάροψ ὁ Μαχατᾶ, ὅστις εἴτ' ἐκ συμπαθείας προερχομένης ἐξ ἐσφαλμένης πεποιθήσεως πρὸς τὴν δημοκρατουμένην Ῥώμην, εἴτ' ἐκ συμφέροντος, κακῶς ἐννοουμένου, ἔκλινε πρὸς τὴν μερίδα τῆς Ῥώμης, θεωρουμένης τότε ὡς σωτείρας τῶν δημοκρατιῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς τυραννίας· ἰδέα αὕτη ἦν ἐπιτηδείως ὁ ἐπιδέξιος πολιτικὸς Φλαμινῖνος ἀνερῥίπιζεν εἰς τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὡς ἐκ τούτου διῃρέθησαν εἰς δύο κόμματα (2), τὸ μὲν ῥωμαΐζον τὸ δὲ ἑλληνίζον, καὶ οὕτως διευκολύνθη τοῖς Ῥωμαίοις ἡ ὑποδούλωσις τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἀλλεπαλλήλως. Τὰ δύο ταῦτα κόμματα εἶχον διακλαδώσεις ἁπανταχοῦ ἐν Ἠπείρῳ, Θεσσαλίᾳ, στερεᾷ Ἑλλάδι, Πελοποννήσῳ κτλ.

Ὁ Χάροψ λοιπὸν οὗτος ὁ Μαχατᾶ, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, ὡς ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε συμπαθειῶν του πρὸς τὴν φαινομένην τότε σώτειραν Ῥώμην, εἶχε σχέσεις φιλικωτάτας μετὰ τοῦ παμπονήρου Κοΐντου Φλαμινίνου, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἀῴου, ἅ τινα προκατέλαβον οἱ Μακεδόνες ὑπὸ τὸν Βασιλέα Φίλιππον, καὶ ἀπαντήσας πλείστας ὅσας δυσχερείας, συνενοήθη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Χάροπος περὶ τούτων· ὁ δὲ Χάροψ τότε ἀποστέλλει ποιμένας τινὰς οἵτινες ἐγνώριζον στενωπόν τινα διὰ τῶν ὀρέων ἀφύλακτον, καὶ οὕτως ὁδηγηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι προσέβαλον τοὺς Μακεδόνας κατὰ νώτων καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς κάτοχοι τῶν στενῶν γενόμενοι, δι' ὧν ἦν ἀδύνατον νὰ διέλθωσιν ἄνευ τῆς συνδρομῆς ταύτης τοῦ Χάροπος. Οὕτω λοιπὸν μετὰ ταῦτα προὐχώρησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἠπείρου διὰ τῆς Δρυοπίδος (ἐπαρχ. Ἀργυροκάστου), ὅπου ἐμαύλιζον αὐτοὺς καὶ ὡδήγουν οἱ ῥωμαΐζοντες φίλοι των, χωρὶς τῆς ὁδηγίας καὶ ὑποστηρίξεως τῶν ὁποίων οὐδὲν οὐδαμοῦ ἠδύναντο διαπράξασθαι. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Φίλιππος ἡττηθεὶς, ὡς εἴρηται (ἔνθα ἀνωτ.) ἀνεχώρησε κατεσπευσμένως· καὶ οὕτω τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἔφθασεν εἰς τὸ *στρατόπεδον τοῦ Πύῤῥου*, τὴν οὕτω καλουμένην θέσιν τῆς Τριφυλλίας μέρους τῆς Μολοσσίας, ἔνθα καὶ διενυκτέρευσεν ἴσως. Εἰς δὲ τὴν ὑστερινὴν ἡμέραν εἰς

(1) Ἀῷος καὶ Αὔος τὸ πάλαι· (σήμερον δὲ Βοϊεῦσσα καὶ Βιόσσα ἀλβανιστί·) ποταμὸς πηγάζων εἰς τὰ βουνὰ Κονίτσης χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Αὐλῶνος, γινόμενος οὕτω τὸ μεθόριον τῆς τε παλαιᾶς λεγομένης καὶ νέας Ἠπείρου (Κυρίως Ἀλβανίας,) τῆς πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐκτεινομένης καὶ ἐχούσης πολλὰς Ἐπαρχίας καὶ πόλεις, ὡς Βελλάγραδα (Βεράτιον,) Ἀλβαν, τὴν καὶ Ἀλβανούπολιν (Ἀλβασάνιον) κτλ. Ἡ παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον χώρα ἐκαλεῖτο Παραυαία παρὰ τοῖς πάλαι ἐκ τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὡς ἐκ τοῦ Καλαμᾶ (Θυάμιος τὸ πάλαι) ὀνομάζεται Παρακάλαμον σήμερον μέρος τι τῆς Θεσπρωτίας ἐν Ἠπείρῳ.

(2) Ἴδε παράρτημα ἐν τέλει τῆς παρούσης.

(1) Ἀπέχει τοῦ Βουθρωτοῦ διὰ ξηρᾶς μὲν ἓξ ὥρας· διὰ τῆς θαλάσσης δὲ τῆς λεγομένης « τῆς Λάσπης » τέσσαρας πρὸς τὸ Β. τοῦ λιμένος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πεδιάδος Δελβίνου, ὡς εἴρηται, οὐχὶ δὲ ἄνωθεν τοῦ κόλπου τοῦ Βουθρωτοῦ, ὡς ἐσφαλμένως λέγει ὁ Στράβων. Ἴδε καὶ Κριτικ. Ἐπιστ. σελ. 75—76· ἐν Πάτραις 1866. Ἐν Φοινίκῃ εἶδον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐξέδωκεν ὁ Βοίκχιος ἐν Corpus inscriptionum græcarum, καὶ ἣν ἐξέθηκα ἄλλοτε ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγῳ ματά τινων προσθηκῶν.

(2) Πολύβ. Β'. IX. 32 καὶ Β. XXVI. 3.

τὰ ὄρη *Λύγκου* καὶ οὕτω καθεξῆς, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ἐσκόπευεν ὅρον.

Σημειωτέον δ'ὅτι κατὰ τὰ μέρη ταῦτα τοῦ Ἀῴου ὑπάρχουσι πολλαὶ κλεισώρειαι ἢ στενὰ καὶ φάραγγες εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἠπείρου ἀνάγουσαι. Ἀλλ' αἱ κυριώτεραι καὶ τῶν ἄλλων μεγαλήτεραι κλεισώρειαι ἢ στενὰ (1) εἶναι δύο, σχηματίζουσαι δύο στενὰς διόδους ἀναγούσας τὴν μὲν πρὸς Τεπελένην (2), τὴν δὲ πρὸς τὴν ἰδίᾳ καλουμένην *Κλεισούραν*· προηγεῖται δ' ἡ τῆς Τεπελένης, ἧς πρὸς τὸ ΒΑ κεῖται ἡ τῆς Κλεισούρας, κειμένης παρὰ τῇ συμβολῇ τῶν δύο ποταμῶν *Δεσνίτσα* (3) καὶ Ἀῴου. Καὶ ἡ μὲν τῆς Κλεισούρας ἀνάγει πρὸς τὴν Πρεμμετὴν, χώραν ὀρεινὴν καὶ πολλὰς κοιλάδας ἔχουσαν μὲ πρωτεύουσαν ὁμώνυμον κατοικουμένην παρ' Ἀλβανῶν (4)· ἡ δὲ τῆς Τεπελένης ἀναβαίνει διὰ τῆς Ἀντιγονείας, ἥτις ἤδη ὑπάρχει ἐρείπιον, πρὸς τὴν πεδιάδα Δρυοπίδος (ἐπαρχ. Ἀργυροκάστρου), ἥτις ἐκτείνεται ζωγραφικώτατα μέχρι τῆς ἱερᾶς περιοχῆς τῆς Δωδωναίας χώρας καὶ τοῦ ὄρους Τομάρου (Στουγάρας), ἔνθα, κατ' ἐμὲ, ἡ Δωδώνη ἔκειτο (5). Τὰ στενὰ ταῦτα λοιπὸν, ὡς εἴπομεν, λεγόμενα καὶ στενὰ τῆς Ἀντιγονείας εἰσὶ παρὰ τὸν Ἀῷον, ὡς καὶ τὰ τῆς Κλεισούρας. Ἄρα τὸ *στρατόπεδον τοῦ Πύῤῥου* ἀπέχει τῶν στενῶν τούτων μιᾶς ἡμέρας στρατιωτικῆς πορείας διάστημα, ὅπερ διέτρεξεν ὁ Φίλιππος ἅμα ἡττηθεὶς τὴν πρώτην ἡμέραν μεθ'ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Γνωστὸν δ' ὑπάρχει ὅτι ὅπως διατρέχει εἷς ἄνθρωπος ἓν διάστημα, δὲν διατρέχει μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα καὶ ὁλόκληρος στρατὸς, ὅσον κατεσπευσμένως καὶ ἂν ἀναχωρῇ, καὶ μάλιστα ἀναμεταξὺ δυσχερειῶν καὶ στενωπῶν ὀρεινῆς χώρας γινομένης τῆς πορείας· ὥστε ἡ θέσις ἔνθα ὑπῆρξε τὸ *στρατόπεδον τοῦ Πύῤῥου* δὲν θὰ ἀπεῖχε πολὺ τῶν στενῶν τοῦ Ἀῴου· μάλιστα πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς χώρας, τῆς ἄνωθεν τῶν στενῶν κειμένης, ὥστε νὰ κρατῇ καὶ τῶν στενῶν ἐν ἀνάγκῃ, ὡς πολλάκις ἐγένετο. Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι Τριφυλλία ἐλέγετο ἡ μεταξὺ Κλεισούρας καὶ Τεπελένης χώρα, συμπεριλαμβάνουσα πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὴν ὀρεινήν. Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ ἔκειτο τὸ Castra Pyrri (στρατόπεδον τοῦ Πύῤῥου.) Τίνος δ' ἕνεκα ὠνομάσθη οὕτω, καὶ ἐπὶ τίνι σκοπῷ ὁ μέγας Βασιλεὺς Πύῤῥος ἐσχημάτισε τὴν τοιαύτην στρατιωτικὴν ἐμπέδωσιν ἀγνοεῖται, καθότι ὁ περιγράψας τὸν βίον τοῦ Πύῤῥου Πλούταρχος οὐδένα λόγον ποιεῖται, οὔτε περὶ τοῦ ποιητικοῦ, οὔτε περὶ τοῦ τελικοῦ αἰτίου. Τῶν δ' ἄλλων συγγραφέων τὰ περὶ τούτου ἀπωλέσθησαν· εἰ δ' ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἐν εἰκασίαις πρὸς μικρὸν ἐνδιατρίψαι, ἁρμοδία φαίνεται ἡ ἐπίλυσις οὕτω πως τοῦ ζητήματος.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν οἱ Ἰλλυριοὶ, καὶ μάλιστα ὁ ἰσχυρὸς αὐτῶν βασιλεὺς Γλαυκίας, καὶ αὐτὸν τὸν Πύῤῥον ἀνατραφέντα παρ' αὐτῷ, ὡς γνωστὸν, ἀποκατέστησε τῷ πατρικῷ θρόνῳ διὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως καὶ ἐπιῤῥοῆς, ἐπιφόβου οὔσης παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Πύῤῥος, καὶ ὅπως μὴ ἔχῃ τοῦ λοιποῦ πρόσκομμα εἰς τὰ σχέδιά του τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἐσχημάτισεν ἴσως ἐνταῦθα παρὰ τῷ Ἀῴῳ «*τὸ στρατόπεδον*,» τὸ οὕτω πως κληθὲν παρ' αὐτοῦ, καὶ πιθανῶς ἦν διαρκὲς « *Στρατόπεδον*,» ἐπιστημονικῶς κατὰ τὰς τότε γνώσεις κατηρτισμένον. Γνωστὸν δ' ὅτι ὁ Πύῤῥος ἦν δεινὸς τὰ πολεμικὰ, μάλιστα καὶ συγγράμματα συνέγραψε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐ διεσώθησαν. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἰλλυριοὶ καθησύχαζον ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ σχηματισθὲν στρατόπεδον τά τε στενὰ κατέχειν καὶ τὸν Ἀῷον διαβαίνειν, τῶν Ἠπειρωτῶν διακρατούντων πρὸς τοῖς στενοῖς καὶ τὴν γέφυραν (1) πρὸ πάντων τοῦ ποταμοῦ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἰς παρομοίας περιστάσεις τοῦτο ἐγένετο καὶ πρότερον καὶ ὕστερον. Ἰδοὺ δὲ τί λέγει καὶ ὁ Πολύβιος ἐπὶ ὁμοίου περιστατικοῦ μάλιστα τῆς διακατοχῆς τῆς γεφύρας τοῦ Ἀῴου ἐν

(1) Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ταῦτα στενὰ ἐκαλοῦντο, ὡς μαρτυροῦσι Πολύβιος καὶ Τίτος Λίβιος. Καὶ ὁ μὲν Πολύβιος λέγει «Χάροψ ἦν Ἠπειρώτης, ἀνὴρ τἆλλα μὲν καλὸς κἀγαθὸς, καὶ φίλος Ῥωμαίων, ὃς, Φιλίππου τὰ κατὰ τὴν Ἤπειρον στενὰ κατασχόντος, αἴτιος ἐγένετο τοῦ Φιλίππου μὲν ἐκπεσεῖν ἐκ τῆς Ἠπείρου, Τίτον δὲ καὶ τῆς Ἠπείρου κρατῆσαι καὶ τῶν Μακεδόνων κτλ. Τόμ. Δ' σελ. 239. Ὁ δὲ Λίβιος quæ ad Antigoniam fauces sunt (sthena vocant Græci) misit ect. Βιβλ. XXXII, σελ. 805 ἔκδοσις Φραγκφ. 1719 ἤτοι «πρὸς Ἀντιγόνειαν φάραγγές εἰσιν (στενὰ ὀνομάζουσιν οἱ Γραικοὶ) ἔστειλε κτλ. Ἀπέναντι τοιούτων σαφεστάτων ἀποδείξεων συγγραφέων ἀπολαυόντων μεγίστης βαρύτητος εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον, οὐδεμία ἀμφιβολία ἐπιτρέπεται περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου, ὅπερ διετηρήθη καὶ σήμερον εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ. Ἀλβανιστὶ δ' ὀνομάζονται «Γγρῖκα,» καὶ οὕτω συνηθίζουσιν οἱ Ἀλβανοὶ νὰ ὀνομάζωσιν ἅπαντα τὰ στενώματα, τὰ μεταξὺ βουνῶν καὶ κοιλάδων ὑπάρχοντα.

(2) Πατρὶς τοῦ περιβοήτου Ἀλῆ-πασᾶ καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου Ἐπαρχίας. Ἐγγὺς αὐτῆς ὑπάρχει ἐν ἠρειπίοις ἡ ἀρχαία πόλις Ἀντιγόνεια, ἣν ὁ Μελέτιος καὶ ἄλλοι ὑποτιθέασιν ἐν Ἀργυροκάστρῳ.

(3) Δεσνίτσα· ὄνομα Σλαυϊκὸν· πῶς δ' ἐλέγετο τὸ ἀρχαῖον, ἀγνοεῖται.

(4) Πατρὶς τῆς περιπύστου γενεᾶς τοῦ Γκίκα, τοῦ ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἡγεμονεύσαντος, ἐξ οὗ καὶ ἡ πασίγνωστος κ.Δώρα Ἰστριὰς κατάγεται. Ἐκ Πρεμετῆς κατάγονται καὶ οἱ περίφημοι ἐμπειρικοὶ ὀφθαλμιατροί.

(5) Ἴδε τὰς ἐμὰς Κριτ. Ἐπιστ. ἐν Πατρ. 1866.

(1) Ἡ γέφυρα αὕτη σήμερον εἶναι κατεστραμμένη, καί τοι ἐπισκευασθεῖσα κατὰ διαφόρους ἐποχάς· ἀλλὰ πλησίον τῆς Τεπελένης εἶναι ἄλλη γέφυρα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δρυΐτου (ποταμ. Ἀργυρ.) συμβάλλοντος τῷ Ἀῴῳ, καλουμένη «τὸ γεφύρι τοῦ Σιουμπάση.» Ἴσως ἔκ τινος Τούρκου «Σιούμπασης,» ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν διὰ τὴν οἰκοδομήν. Ἐνταῦθα οἱ Ἀλβανοὶ ποιοῦνται τὰς συναθροίσεις αὐτῶν δι' ἐθνικοὺς σκοποὺς ἢ πολιτικούς.

τοῖς Ῥωμαϊκοῖς καιροῖς· « Τῶν δὲ Μολοσσῶν κατὰ τὸν Ἀῶον ποταμὸν τὴν γέφυραν κατειληφότων, ἐκωλύετο τῆς ὁρμῆς, καὶ πρῶτον ἠναγκάζετο διαμάχεσθαι πρὸς τούτους. Συνέβη δὲ τὸν Αὖλον εἰς τοὺς Φανοτεῖς παραγενόμενον καταλῦσαι παρὰ Νέστορι τῷ Κροπίῳ κλ.» (Πολύβ. τόμ. Δ' ἔκδ. Λειψίας 1816 σελ. 241.) Ὅταν λοιπὸν στρατός τις κατέχῃ τὰ στενὰ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ γέφυραν φανερὸν ἤδη, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι εἶν' ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ ὁ ἐχθρὸς, ἐρχόμενος ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, πρὸς τὰ ἐνδοτέρω τῆς παλαιᾶς λεγομένης Ἠπείρου, ὅσας δυνάμεις καὶ ἂν ἔχει. Ἀλλὰ τὰ πάντα κατορθοῦνται διὰ τῶν φίλων ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ αὐτὰ τὰ ἀπρόσβλητα ὑποσείονται, καὶ αὐτὰ τὰ ἀνέφικτα διευκολύνονται· καὶ ὁ μὲν Χάροψ διευκόλυνε τὴν διάβασιν τῶν στενῶν, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, τῷ φίλῳ αὐτοῦ Κ. Φλαμήνῳ· ὁ δὲ Νέστορ ὁ Κρόπιος ἐδέχθη παρὰ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ τὸν φίλον Αὖλον ἐν Φανοτῇ, διότι οὗτος ἀπήντησε τοὺς Μολοσσοὺς κατέχοντας τὴν γέφυραν, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος (ἔνθα ἀνωτέρω), καὶ ἑπομένως μὴ δυνάμενος νὰ διέλθῃ τὸν ποταμὸν ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ παρὰ τοῖς τὴν Ῥωμαϊκὴν μερίδα ἀσπαζομένοις βέβαια κατοίκοις τῆς πόλεως Φανότης, καὶ ἰδίᾳ παρὰ τῷ φίλῳ αὐτοῦ Νέστορι τῷ Κροπίῳ, παρ' ᾧ καὶ κατέλυσεν ὡς ἔχων τὴν ἐμπιστοσύνην κτλ. Νῦν δ' ὁ λόγος ἄγει ἡμᾶς φυσικώτατα καὶ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἐν λόγῳ Φανοτῆς, ἥτις κατὰ τὴν ἀνωτέρω σαφῆ ἐξήγησιν τοῦ Πολυβίου ἔκειτο πέραν τῆς γεφύρας, ἣν κατεῖχον οἱ Μολοσσοὶ, μὴ συγχωροῦντες τὴν διάδοσιν τῷ Αὔλῳ ἐπιστρέψαντι διὰ τοῦτο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Σαφεστέρα περὶ τούτου ἀπόδειξις ἄλλη δὲν χρειάζεται. Ἀλλ' ὅμως ἐπιφέρομεν καὶ τὸν Τίτον Λίβιον ἔτι μᾶλλον πιστοῦντα τὰς σκέψεις μας ταύτας, ὡς ἕπεται· « Illiricorum reliquo exercitu in Epirum est profectus ubi prima Fhanota ei dedita, tota multitudine cum inculis obuiam effusa, hic præsidio imposito in Molossidem transgressus, cuius oppidis præter Passaronem,et Tegmonem, et Fhulacem, et Horreum receptis primum ad Passaronem ducit ect. ect. (Tit. Livi. Β' τόμ. ἔκδ. Φραγκφ. 1719 σελ. 1215·») ἤτοι «Ἀπὸ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὁ Λικίνιος Ἀνίκιος, στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων, σὺν τῷ ὑπολοίπῳ στρατῷ εἰς Ἤπειρον ἀφίκετο. Ὅπου πρώτη ἡ «Φανότα» (Φανωτὴ,) παρεδόθη αὐτῷ, μεθ' ὅλου τοῦ πλήθους τῶν κατοίκων ἐξελθοῦσα εἰς προϋπάντησίν του. Ἀλλ' οὗτος, εἰσαγαγὼν φρουρὰν ἐν αὐτῇ, ἐπέρασε πέραν εἰς Μολοσσίδα, τῆς ὁποίας τὰς πόλεις ἀνέλαβεν ἐκτὸς τῆς Πασσαρῶνος, Τέκμωνος, Φυλάκης καὶ Ὀῤῥείου· πρῶτον δὲ κατὰ τῆς Πασσαρῶνος ἄγει τὸν στρατόν.» Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς ἐχθρὸν ἐρχόμενον ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ (νέας Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας σήμερον) πρὸς τὰ στενὰ τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου καὶ τὴν γέφυραν τοῦ Ἀῴου, πρῶτον ἀπαντᾶται ἡ πόλις Φανοτὴ, ἐν ᾗ κατέλυσεν ὁ στρατηγὸς Αὖλος παρὰ τῷ πρωτεύοντι τῆς πόλεως Νέστορι τῷ Κροπίῳ μὴ δυνηθεὶς νὰ διέλθῃ τὴν γέφυραν κτλ., καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν πρώτη ἡ πόλις αὕτη προσεκύνησε τοῖς Ῥωμαίοις ὑποδεχθεῖσα παμπληθὴς τὸν Ἀνίκιον, καὶ ἔπειτα οὗτος ἐπέρασε πέραν εἰς τὴν Μολοσσίδα κυριεύων ἀλληλοδιαδόχως τὰς πόλεις κλ. Ὥστε σφάλλουσιν οἱ κ. κ. Πάλλης, Ἀραβαντινὸς, Σεμιτέλος ὑποτιθέντες αὐτὴν ὀλίγον παρακάτωθεν τοῦ Ἀργυροκάστρου ἐν τῇ παρὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καταστραφείσῃ, ὡς γνωστὸν, κωμοπόλει Γαρδικίου, παρ' ᾗ ὅμως ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις *Χωμίλη*, ἧς τὰ ἐρείπια σώζονται παρά τινι ὁμωνύμῳ κώμῃ καλουμένῃ *Χουμελίτσα*, καὶ ἐχούσῃ μόνας δέκα οἰκογενείας σήμερον. Ἀλλ' εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν δὲν ὑπάγονται καὶ οἱ κ. κ. Πουκβὶλ, Λὴκ καὶ Κείπερτος, καθόσον ἐνδοιαστῶς καὶ ἀμφιβόλως παραδέχονται τὴν ἐν Γαρδικίῳ τοποθέτησιν τῆς πόλεως Φανοτῆς. Ἄλλως τε καὶ δικαιολογήσιμος ἡ ἀμφιβολία αὕτη τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, καθότι ὅπως φθάσῃ τις εἰς τὸ Γαρδίκιον, πρέπει πρῶτον νὰ διέλθῃ τὴν γέφυραν τοῦ Ἀῴου καὶ τὰ στενὰ τῆς Ἀντιγονείας. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβιβάζεται μὲ ὅσα λέγει ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Τίτος Λίβιος. Προσσημειωτέον δ' ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι καὶ τὰς πόλεις Πασσαρῶνα, Τέκμωνα, Φυλάκην καὶ Ὀῤῥειον, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸ ῥηθὲν χωρίον τοῦ Λιβίου, δέον ἀναζητεῖν ἐν χώραις προσκειμέναις τῇ Ἰλλυρίδι, οἷαι ἡ Τριφυλλία (Ζαγορὰ καὶ Πρεμμετὴ) ἴσως καὶ Κόνιτσα, ἐν αἷς ἀπαντῶνται πλεῖστα ὅσα ἀξιοθαύμαστα ἐρείπια ἀρχαίων πόλεων, καθότι ἡ φράσις τοῦ Λιβίου «primun ad Passaronem ducit» τεθειμένης μετὰ τὴν «in Molossidem transgressus,» ὑποδεικνύει ὅτι πιθανῶς οὐχὶ πολὺ μακρὰν ἔκειτο ἡ Πασσαρὼν, καθ' ἧς πρῶτον ἐξεστράτευσεν, ἅμα φθὰς εἰς τὴν Μολοσσίδα μετὰ τὴν ἐκ Φανότης ἀναχώρησίν του ὁ Ἀνίκιος. Ἐν Πασσαρῶνι ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τοῦ Μαχέτα Διὸς, παρ' ᾧ συνηθροίζοντο οἵ τε Βασιλεῖς καὶ οἱ λαοὶ τῆς Ἠπείρου πρὸς ἀμοιβαίαν ὁρκοδοσίαν κλ. Ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις, καθ' οὓς καὶ πολιτικὴν σημασίαν ἐκέκτητο διὰ τὰς ὀχυρώσεις αὐτῆς καὶ ἐπαύξησιν τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τῆς συῤῥοῆς τῆς φιλελευθέρου μερίδος τῶν Ἠπειρωτῶν, διοικηταὶ ἦσαν αὐτῆς οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἄνδρες Ἀντίνους (1) καὶ Θεόδοτος, ὡς καὶ τῆς Τέκμωνος ὁ πολιτικὸς Κέφαλος. Ἀλλ' οἱ

(1) Ὁ Μπούας ὁ Ἀλβανὸς ἀρχηγὸς εἰς τοῦτον τὸν Ἀντίνουν ἴσως ἀνάγει τὴν καταγωγήν του ἐν τῷ ἑξῆς διστίχῳ·

«ἐκ τοῦ ῥὲ Πῤῥου τὸν καιρὸν, Ἀντίνου τοῦ Πειρώτα»
«Ἄκουσε νὰ σοῦ διηγηθῶ κι' ἀπέκει πάλαι ῥώτα.»

Κ. Σάθα Ἀγέκδ. τόμ. Δ' εἰσαγ σελ. ιά.

τρεῖς οὗτοι ἄνδρες δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὸ παγκόσμιον ῥεῦμα, ὅπερ ἐπέπρωτο νὰ παρασύρῃ τοὺς πάντας καὶ ἐν τῷ τότε κόσμῳ ὅπως διατελῶσιν ὑπὸ τὸ βάρος αὐτοῦ καὶ τὴν ὤθησιν.

Περὶ δὲ τῆς πόλεως Φωτικῆς, καθόσον ἔμοιγε γνωστὸν οὐδὲν ἀπαντᾶται παρά τε τοῖς ἀρχαίοις σωζομένοις Ἕλλησι συγγραφεῦσι καὶ Λατίνοις, εἰμὴ παρὰ μόνῳ τῷ Καισαρεῖ Προκοπίῳ, Πορφυρογεννήτῳ, Ἱεροκλεῖ καί τισιν ἐκκλησιαστικοῖς μεσαιωνικοῖς Συντάγμασιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τούτοις πάλιν μόνον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἀναφέρεται, ὡς χρηματισάσης ἕδρας ἐπισκόπου. Ὁ δὲ Προκόπιος προβαίνων ἴσως ἕνεκα τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ καὶ σχεδίου εἰς εὐρυτέραν ὁπωσοῦν περιγραφὴν, λέγει ἐπὶ λέξεως τάδε· «Οὕτω συνεχῆ τὰ ἐρύματα ἐν τοῖς χωρίοις ἀπεργασάμενος (Ἰουστινιανὸς), ὥστε ἀγρὸς ἕκαστος ἢ φρούριον ἀπετετόρνευται, ἢ τῷ τετειχισμένῳ πρόσοικός ἐστιν, ἐνταῦθά τε καὶ τῇ Ἠπείρῳ τῇ τε νέᾳ καὶ τῇ παλαιᾷ καλουμένῃ, οὗ δὴ καὶ πόλις αὐτῷ πεποίηται Ἰουστινιανούπολις ἡ πρότερον Ἀδριανούπολις καλουμένη. Ἀνενεώσατο δὲ Νικόπολίν τε καὶ Φωτικὴν καὶ τὴν Φοινίκην ὠνομασμένην· αἱ δύο αὗται πολίχναι, ἥ τε Φωτικὴ καὶ ἡ Φοινίκη ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς γῆς ἔκειντο, ὕδασι περιῤῥεόμεναι τῇδε λιμνάζουσι. Διὸ δὴ λογισάμενος Ἰουστινιανὸς Βασιλεὺς εἶναι ἀμήχανον ἐπὶ στερρᾶς θεμελίων συνθήκης περιβόλους αὐταῖς ἀναστῆναι, αὐτὰς μὲν ἐπὶ σχήματος τοῦ αὐτοῦ εἴασε, φρούρια δὲ αὐτῶν ἀγχοτάτῳ ἔν τε ἀνάντει καὶ ἰσχυρῶς ὀρθίῳ ἐδείματο. Ἤν δέ τις πόλις ἐνταῦθα ἀρχαία, ὕδασιν ἐπιεικῶς κατακορὴς οὖσα, ὀνόματός τε τῆς τοῦ χωρίου φύσεως· Εὔροια γὰρ ἀνέκαθεν ὠνομάζετο. Ταύτης δὲ τῆς Εὐροίας οὐ πολλῷ ἄποθεν λίμνη κέχυται, καὶ νῆσος κατὰ μέσον ἀνέχει, καὶ λόφος αὐτῇ ἐπανέστηκε· διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον, ὅσον τινὰ χῶρον ἢ ἁτραπὸν ἐν εἰσόδου μοίρᾳ τῇ νήσῳ λελεῖφθαι, ἔνθα δὴ Βασιλεὺς τοὺς τῆς Εὐροίας μεταβιβάσας οἰκήτορας, πόλιν ὀχυρωτάτην οἰκοδομησάμενος ἐτειχίσατο.» (Προκοπ. Καισαρ. περὶ κτισμ. Ἰουστιν. Βιβλ. IV σελ. 439 ἔκδ. Βεν. 1729 καὶ ἔκδ. Παρισ. 1648.)

Ἐνταῦθα παρατηρητέον, ὅτι κατεχώρισα ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦ Προκοπίου, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τῶν πόλεων Ἰουστινιανουπόλεως, Νικοπόλεως, Φωτικῆς, Φοινίκης καὶ Εὐροίας διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους·

Α' μὲν ὅτι πολλάκις παρετήρησα παρανόησιν τῶν συγγραφέων διὰ τὸ ἡμιτελὲς τῆς ἀναφορᾶς τῶν χωρίων καὶ καταχωρίσεως ἑπομένως αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπιφερομέναις μαρτυρίαις.

Β' ὅτι τὸ χωρίον τοῦ συγγραφέως τούτου, οὕτω πως καταχωριζόμενον ἐνταῦθα, συντείνει κάλλιον εἰς τὴν εὐόδωσιν τῶν ἐρευνῶν μας.

Γ' ἀναιρεῖται σύγχυσίς τις καὶ ἀσάφεια, προερχομένη ἐκ τούτου τοῦ χωρίου παρὰ τοῖς διαφόροις περὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ ἀσχοληθεῖσιν ἀνδράσιν ἡμεδαποῖς τε καὶ ξένοις.

Καὶ περὶ μὲν τῆς Νικοπόλεως οὐδεὶς λόγος ἐνταῦθα· καθότι πασίγνωστός ἐστιν ἡ παρὰ τῇ Πρεβέζῃ θέσις αὐτῆς· ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς Φοινίκης, πόλεως Δελβίνου, περὶ ἧς ἀρχόμενοι ἀνεφέρομεν.

Περὶ δὲ τῆς Εὐροίας ἰδιαιτέραν πραγματείαν ἐπεξεργασάμενος ἀπέστειλα προπέρυσιν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλλην. Φιλολογ. Σύλλογον, παρ' οὗ ἀναγνωσθεῖσα καὶ ἐπιδοκιμασθεῖσα κατεχωρίσθη ἐν τῷ ὁμωνύμῳ Περιοδικῷ αὐτοῦ, καθὰ μοὶ ἔγραφεν ἔκτοτε ὁ ἀξιότιμος Γραμματεὺς Κ. Καλλιάδης, ἀρκετὰ δὲ περὶ αὐτῆς ταύτης καὶ ἐν ταῖς πέρυσιν εἰς Πάτρας ἐκδοθείσαις Κριτικαῖς μου Ἐπιστασίαις ἀνέφερον, σχολιάσας συνάμα καὶ χωρίον τοῦ Ἐκκλησιασ. Ἱστορικοῦ Ἑρμ. τοῦ Σωζομένου περὶ αὐτῆς πραγματευόμενον· καὶ οὕτως ἔφθασα, νομίζω, εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἀνακάλυψιν τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης, κειμένης παρὰ τῷ Βουθρωτῷ.

Λείπεται δ' ἡμῖν ἤδη καὶ περὶ τῆς Ἰουστινιανουπόλεως καὶ Φωτικῆς ὁ λόγος.

Ἀλλ' ἡ μὲν Ἰουστινιανούπολις ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἐπαρχ. Ἀργυροκάστρου παρὰ τῇ κώμῃ *Γοραντζῇ* (1) πλησίον τῆς πόλεως *Λιμποχόβου*, ὅπου πολλὰ Ῥωμαϊκὰ ἐρείπια καὶ ἤδη εὑρίσκονται· καὶ τοῦτο παρεδέχθησαν ἅπαντες. Προσσημειωτέον δ' ἐνταῦθα μόνον, ὅτι ἡ Ἰουστινιανούπολις, πρότερον λεγομένη Ἀδριανούπολις, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος ἔλαβε τὴν μεταβολὴν τοῦ ὀνόματος, ὅπερ ὅμως πάλιν ἀποκατέστη εἰς τὸ Ἀδριανούπολις, ὡς ἀπαντᾶται ὕστερον παρὰ τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους τῷ ὀνόματι τούτῳ ἡ πόλις αὕτη· τὸ δὲ νῦν ὄνομα τῆς Ἐπαρχίας, ὅπερ ἀπαντᾶται εἰς τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιερέως, λεγομένου «ὁ Δρυϊνουπόλεως,» ἔστιν ὄνομα ἀρχαίας πόλεως ἄλλης ἧς τὴν θέσιν καὶ τὰ ἐρείπια πρῶτος ἀνεκάλυψα παρὰ τῇ κώμῃ *Γκορύτσα* (2), τῆς αὐτῆς Ἐπαρχ. ἀντικρὺ

(1) Ἐν τῷ χρονικῷ τῆς «Δρυοπίδος,» ἐκδοθέντι ἐν τῷ μθ' τόμ. τῆς ἐν Βόννῃ ἐκδόσεως τῆς Βυζαντίδος παρὰ τοῦ κ. Βεκκέρου, ὡς γνωστὸν, ἀναφέρεται περὶ τῆς Γορανζῆς ταύτης, ὅτι στρατηγός τις Σάρων τοῦνομα χαίρων τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Καισάρων τῆς Ῥώμης, διῴκει τὸν τόπον καὶ ἔκτισε συνάμα καὶ φρούριον, ὀνομάσας αὐτὸ Γορανούπολιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Γοράνου, ἀντικρὺ τῆς Δρυϊνουπόλεως, ὡς εἶναι τῷ ὄντι· διεσώθη δὲ τὸ ὄνομα καὶ μέχρι σήμερον. Ἰστέον ὅμως ὅτι ἐν τῇ Ἐπαρχ. Ἀργυροκάστρου ὑπάρχουσι τρεῖς κῶμαι εἰς διαφόρους θέσεις, πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχούσας ὀνομαζόμεναι «Γοραντζαί·» ἀλλ' ἐν τῇ παρὰ τὸ Λιμποχόβον κειμένῃ, ὡς εἴρηται, ἐφαρμόζονται τὰ ἀνωτέρω. Ἐν τῷ ῥηθέντι χρονικῷ ἀναφέρεται προσέτι ὅτι πλησίον ἔκειτο ἡ περίφημος κωμόπολις «Ἀμποβον,» παρ' ᾧ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε ναὸν καὶ φρούριον κλ. Καὶ σήμερον διασώζεται ὁ ναὸς οὗτος ἀκέραιος μηδὲ μικρᾶς βλάβης γενομένης ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ τὸ φρούριον κατεστράφη.

(2) Ἴδε Κριτικ. Ἐπιστ. ἐν Πάτρ. 1866.

δὲ τοῦ Λιμποχόβου κειμένῃ παρὰ τῇ δημοσίᾳ ὁδῷ, τῇ πρὸς Ἀργυρόκαστρον (1) ἀγούσῃ, τωρινὴν τῆς Ἐπαρχίας πρωτεύουσαν. Ἀλλ' αὕτη ἡ Δρυϊνούπολις ἔστιν ὅλως διάφορος τῆς Ἀδριανουπόλεως, περὶ ἧς ὁ Προκόπιος ποιεῖται λόγον ἐνταῦθα. Ἡ Δρυϊνούπολις ἴσως ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Ἠπείρου *Δρῦς*· ὁ κοινὸς λαὸς ὀνομάζει αὐτὴν σήμερον *Δερβόπολιν* καὶ *Δρόπολιν*· καὶ οἱ κάτοικοι σχεδὸν ὅλης τῆς Ἐπαρχίας καλοῦνται Δροπολῖται. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ταυτίζωνται αἱ δύο διάφοροι αὗται πόλεις, ὡς γίνεται τοῦτο παρά τινων.

Περὶ δὲ τῆς Φωτικῆς ἐν πρώτοις μὲν παραλείπω νὰ εἴπω ἐνταῦθα τίνος ἕνεκα Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἔλαβε τὸ ἐνδόσιμον καὶ πόθεν, ἵνα μεταχειρισθῇ ἐν ἐπεκτατικῇ σημασίᾳ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὡς ὅλην τὴν Ἤπειρον δηλ. σημαινούσης ποτέ. Ἡ γενίκευσις αὕτη τοῦ ὀνόματος εἶναι ἀρκετὰ περίεργος· ἀλλὰ καὶ εὔκολα λύεται, κατ' ἐμὲ, ἅμα τις ὑποθέσῃ ἀμαθοῦς ἀντιγραφέως ἀμαθῆ προσθήκην, ἢ ἀτυχῆ ἐν τῷ κειμένῳ εἰσχώρησιν ἐκ τοῦ περιθωρίου· τὸ δὲ κείμενον ἐξεδόθη ὅπως εἶχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις ἄνευ κριτικῆς ἐπεξεργασίας. Αἱ κριτικαὶ ἐκδόσεις τῶν συγγραφέων ὀλίγας ἑκατονταετηρίδας ἀριθμοῦσιν, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ. Ὡσαύτως γνωστὴ τοῖς ἀρχαιοδίφαις ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ὑπόπτωσις τῶν χειρογράφων, καὶ ἡ περὶ τὸν ιέ καὶ ις' αἰῶνα σχεδὸν ἄνευ κριτικῆς ἐπεξεργασίας ἔκδοσις τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν ὅπως εἶχον. Τολμηρὰ μὲν ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ὁμολογῶ, ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ δικαιολογήσιμος, καθότι παρ' οὐδενὶ συγγραφεῖ ἀπαντᾶται, ὅτι ποτὲ ἡ Ἤπειρος ὠνομάσθη Φωτίκη ἢ Φωτικὴ (2)· ἐν γενικῷ τῷ ὀνόματι ἄρα ἀμαθοῦς προσθήκης, ἢ ἐξ ἀμελείας παρεισέφρησε τὸ τοιοῦτον.

Ποῦ λοιπὸν ὑπάρχει ἡ Φωτική; Ὁ μὲν Πουκεβίλλης, Λήκιος καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὡς π. χ. Σεμιτέλος, Ἀραβαντινὸς κλ. θέλουσιν αὐτὴν εἶναι ἐν Κονίτσῃ (Βελλᾷ) ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κειπέρτου ἐκεῖσε παρίσταται· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην ὑπάρχει ἐν Παραμυθίᾳ, πόλει τῆς Θεσπρωτίας καὶ πρωτευούσῃ ὁμωνύμου αὐτῇ Ἐπαρχίας καὶ παροικίας συνάμα ἐκκλησιαστικῆς, ἧς ὁ ἐπίσκοπος ἔχει τὸν ἑξῆς τίτλον «ὁ Παραμυθίας, Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέος ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θεσπρωτίας.» Ὅτι ἡ Φωτικὴ ἔκειτο ἐν Παραμυθίᾳ καὶ οὐχὶ ἀλλαχοῦ, ἔχομεν τὰς ἑξῆς ἀποδείξεις.

(1) Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐλέγετο Ἀργυρίνη καὶ Ἀργυροπελίχνη.

(2) Ἐν διαφόροις μεσαιωνικοῖς συντάγμασιν ἀπαντᾶται παροξυτονούμενον τὸ ὄνομα, ὡς καὶ ὁ κ. Ἀραβαντινὸς παροξυτόνως γράφει· ἀλλ' ὁ Προκόπιος ἐξυτονούμενον ἔχει· καὶ οὕτω μᾶλλον ἴσως σύμφωνον τοῖς τοῦ τονισμοῦ ἑλληνικοῖς κανόσι.

Α' μὲν ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος λέγει (περὶ Κτισμ. Ἰουστιν. βιβλ. Δ' κεφ. Δ' ἔκδ. παλαιὰ Παρισίων') «Καὶ ἀπὸ Ἰουστινιανουπόλεως καὶ Φωτικῆς φρούρια δύο τοῦ ἁγίου Δονάτου.» Ἐκ τούτου τοῦ τεμαχίου λοιπὸν βλέπομεν καθαρὰ, ὅτι δύο φρούρια ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Ἠπείρῳ ἐπωνόμασεν ἰδίᾳ τοῦ «Ἁγίου Δονάτου» (1), τὸ τῆς Φωτικῆς καὶ τὸ τῆς Ἰουστινιανουπόλεως. Ἀλλὰ μὴν ἡ Ἰουστινιανούπολις, καθὰ εἴδομεν ἀνωτέρω, σὺν τῷ φρουρίῳ αὐτῆς ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Δρυϊνουπόλεως (Ἀργυροκάστρου Ἐπαρχ.) ἄρα ἡ Φωτικὴ μετὰ τοῦ ἑαυτῆς ἐν Παραμυθίᾳ διατελεῖ. Ἰδοὺ τὸ ζήτημα διασεσαφηνισμένον καθαρώτατα· ἢ ἡ Ἰουστινιανούπολις ὑπάρχει ἐν Παραμυθίᾳ ἧς τὸ φρούριον λέγεται «Ἅγιος Δονάτος» καὶ σήμερον, ἢ ἡ Φωτική· ἀλλὰ μὴν ἡ Ἰουστινιανούπολις ἐν Δρυϊνουπόλει, ἄρα ἡ Φωτικὴ ἐν Παραμυθίᾳ· ὅπερ ἔδει δεῖξαι, καὶ ὅπερ ἤδη ἡμῖν ὑπέδειξεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ νῦν διασωζόμενον ἐν Παραμυθίᾳ ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ ὄνομα τοῦ φρουρίου, *Ἅγιος Δονάτος*, παρά τε τοῖς χριστιανοῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς Ὀθωμανοῖς ἀποκαλούμενον μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

Β' ὅτι καὶ σήμερον σώζεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Δονάτου οὐ μόνον παρὰ τοῖς κατοίκοις αὐτῆς τῆς πόλεως Παραμυθίας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ἁπάσῃ τῇ Θεσπρωτίᾳ, ἧς σήμερον ὑπάρχει πρωτεύουσα ἡ Παραμυθία. Καὶ, ἐν ἄλλαις λέξισιν, ἐν γένει ὅλοι οἱ χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι τῶν κωμῶν καὶ πόλεων τῆς Θεσπρωτίας τὸ φρούριον τῆς Παραμυθίας ὀνομάζουσι φρούριον τοῦ Ἁγίου Δονάτου· καὶ τοῦτο ὑποστηρίζει τὰ λεγόμενα παρὰ Προκοπίου (ἔνθα ἀνωτέρω') ὡσαύτως καὶ ἡ ἀμέσως ἑπομένη.

Γ' ἀπόδειξις αὕτη· ὅτι καὶ σήμερον ἔτι καθ' ἅπασαν τὴν Θεσπρωτίαν ἑορτάζεται τῇ λ'. Ἀπριλ. ὁ τὴν Γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας ἐν τῇ πόλει Εὐροίᾳ (περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐποιησάμεθα λόγον) ἐπίσκοπος *Ἅγιος Δονάτος*, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου, ἀπολαύοντος μεγίστην βαρύτητα ἐν Ἠπείρῳ καὶ φήμην διὰ τὰ θαύματα αὐτοῦ, καθὰ λέγει ὁ Σωζόμενος, ὠνόμασεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὰ φρούρια ταῦτα *Ἁγίου Δονάτου* φρούρια. Συνήθως τὰ τοιαῦτα τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς γνωστὸν, καὶ ἐν γένει τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσι τοῦ μεσαιῶνος, ἅτινα τιθέντα ὀνόματα ἁγίων ἔν τε ταῖς σημαίαις καὶ τοῖς φρουρίοις, ἐνόμιζον ὅτι ἐτέλουν ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν, ὑποχρεουμένων διὰ τὴν προσφερομένην ἀφιέρωσιν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν. Διὰ τούτων δ' ὑπεξεκαίετο καὶ ὁ φανατισμὸς τῶν λαῶν εἰς ἐκείνας τὰς ἐποχὰς, ὡς γνωστόν.

Δ' ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις *Ἀϊδονὰτ-Καζασὶ* ἀποκαλεῖ καὶ μέχρι τοῦδε τὸ φρούριον τῆς Παραμυθίας. Ἰστέον δ' ὅτι αἱ Ὀθωμανικαὶ ἀπὸ κατακτήσεως γεωγραφικαὶ περιγραφαὶ ἑκάστης πόλεως καὶ χώρας κυριευομένης, οὐκ ὀλίγον συντείνουσιν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς μεσαιωνικῆς Γεωγραφίας τῶν χωρῶν ἡμῶν, καθότι οἱ Ὀθωμανοὶ κατακτῶντες τότε τοὺς τόπους περιέγραφον συνήθως αὐτοὺς γεωγραφικῶς ἔτι δὲ καὶ στατιστικῶς εἰς βιβλία, φυλαττόμενα καὶ νῦν ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ καλούμενα Ἀραβικῷ ὀνόματι *Κουτούκι*. Ἐν τῷ *Κουτουκίῳ* λοιπὸν τούτῳ, ὡς ἐν τῷ πίθῳ τῆς Πανδώρας, δύναται νὰ εὑρῇ τις περιγραφὴν ὁποιουδήποτε τόπου πόλεως καὶ χωρίου ἀπὸ τῆς ιδ' ἑκατονταετηρίδος. Τὸ *Κουτούκιον* οὐδεὶς τῶν ἀρχαιολόγων καὶ μεσαιωνολόγων ἐξεμεταλλεύθη μέχρι τοῦδε, οὔτε αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι, διότι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ στεροῦνται τῶν τοιούτων.

Ε' ὁ Προκόπιος ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ λέγων «Ἀνενεώσατο δὲ Νικόπολίν τε καὶ Φωτικὴν καὶ τὴν Φοινίκην ὠνομασμένην κτλ.» καὶ ἔπειτα «αἱ δύο αὗται πολίχναι, ἥτε Φωτικὴ καὶ ἡ Φοινίκη, ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς γῆς ἔκειντο ὕδασι περιῤῥεόμεναι τῇδε λιμνάζουσι κτλ.» συγκατατάσσει ἐν τῷ αὐτῷ παραλίῳ καὶ συνάμα παραλλήλῳ σχεδὸν χώρῳ τῆς Ἠπείρου, τὰς πόλεις Φοινίκην, Εὔροιαν, Φωτικὴν καὶ Νικόπολιν, διότι ἀρχόμενός τις ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Δελβίνου, καὶ βαίνων σχεδὸν παραλλήλως τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸν Ἰόνιον Κόλπον, πρῶτον μὲν ἀπαντᾷ τὴν Φοινίκην ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δελβίνου, ἔπειτα δὲ τὴν Εὔροιαν παρὰ τῷ λιμένι Βουθρωτοῦ, τρίτον τὴν Φωτικὴν, ἐν Παραμυθίᾳ, καὶ τέταρτον τὴν Νικόπολιν κατὰ τὴν Ἀμβρακικὴν χερσόνησον. Ἡ δ' ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ τοῦ Προκοπίου ἀπαντωμένη φράσις «ἦν δέ τις πόλις ἐνταῦθα ἀρχαία κτλ.» καὶ μάλιστα ἡ λέξις *ἐνταῦθα*, ἔτι μᾶλλον πιστοῦται τὴν ἐν τῷ αὐτῷ παραλλήλῳ χώρῳ, ὡς εἴπομεν, τῆς πόλεως Φωτικῆς συγκατάταξιν, καὶ διὰ τὴν ἐν Παραμυθίᾳ θέσιν αὐτῆς. Ἐν Παραμυθίᾳ λιμνάζουσι καὶ ὕδατα, ἅπερ ὅμως πολίτης τις ἐκ Παραμυθίας ἐπεχειρήσατο ἀποξηράναι· εἰς ἀληθῶς δὲ ἄναντες καὶ ἰσχυρῶς ὄρθιον μέρος, καθὰ λέγει Προκόπιος, ἐδείματο τὸ φρούριον ὁ Βασιλεὺς οὗτινος καὶ σήμερον οὐκ ὀλίγοι πύργοι καὶ τείχη διασώζονται εἰς ἀνωφερῆ καὶ τῷ ὄντι ὀρθίαν θέσιν ἄνωθεν τῆς σημερινῆς πόλεως, παρ' ἣ καὶ ἄλλα, πλεῖστα ὅσα, Ἑλληνικὰ ἐρείπια ἀπαντῶνται. Ἐν δὲ θέσει καλουμένῃ *Λαμποβίτρα* καὶ ἐρείπια ναοῦ Βυζαντινοῦ εὑρίσκονται, εἰς οὗτινος τὸ ἔδαφος καὶ μωσαϊκόν τι ἀναφαίνεται καλλιτέχνημα. Ὁ ναὸς οὗτος ἐπὶ Βυζαντινῶν τιμώμενος *ἐπὶ τῷ Γενεσίῳ τῆς Θεοτόκου*, ἑορταζομένῳ τῇ ἡ τοῦ Σεπτεμβρίου, ὅτε καὶ ἐμποροπανήγυρις ἐγίγνετο, ἐφείλκυε τὸ σέβας ἁπάσης τῆς Θεσπρωτίας, ἀφ' ἧς συνέῤῥεον εἰς τὴν πανήγυριν τὰ πλήθη. Ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ καὶ σήμερον γιγνομένῃ καὶ καλουμένῃ *Λάμποβον*, συῤῥέουσιν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἠπείρου οἱ ἄνθρωποι πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες βόας, ἡμιόνους, πρόβατα, αἶγας κτλ. καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Κερκύρας ἀκόμη καὶ τῶν Παξῶν ἔρχονται χάριν ἐμπορίου τῶν ζώων. Τὸ δ' ὄνομα *Παραμυθία* μετεδόθη τῇ πόλει ἐκ τοῦ ναοῦ τούτου ἴσως, μάλιστα ἐν καιροῖς τῶν διωγμῶν καὶ τῶν θλίψεων τῶν χριστιανῶν, οἵτινες ἰδίᾳ ἐν τοιαύταις περιστάσεσι τῇ Θεοτόκῳ καταφεύγουσιν, εὑρίσκοντες παραμυθίαν ἐν αὐτῇ καὶ ἀνάπαυλαν τῶν ἠθικῶν αὐτῶν περισπασμῶν. Καὶ ἐκ τούτου τὰ ὀνόματα αὐτῆς τῆς Θεοτόκου *Ὁδηγήτρια*, *Προστάτρια* κλ. ὡσαύτως καὶ *Παραμυθία* τῶν θλίψεων, καὶ *Παρηγορίτσα* ἐπὶ τὸ νεοελληνικώτερον, ὅπερ ὅμως ἴσως ἐκ τοῦ παραμυθία ἀπεγένετο ἐπεξηγηματικῶς ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ. Ἐν τῷ σημερινῷ πρωτεύοντι ναῷ τῆς πόλεως Παραμυθίας, καὶ μάλιστα εἰς τὸ τεῖχος αὐτοῦ παρὰ τῷ νεκροταφείῳ ἐγγὺς ὄντι, ἀνέγνωσα ἐπιγραφὴν ἀρχαίαν ἐπὶ λίθου ἐντετειχισμένου, ἣν ἐξέδωκε καὶ ὁ Βοίκχιος ἐν τῷ Corpus inscriptionum græcarum,» καὶ ἦν καὶ ὁ Φιλολογικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Σύλλογος, καί τοι πληρεστέραν παρ' ἐμοὶ, οὐ συμπεριέλαβεν ἐν τῇ περὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν ἐκθέσει αὐτοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν, ἅς περ ἐν τῷ καθυποβληθέντι τῷ διαγωνισμῷ ποιήματί μου ἐξεθεσάμην.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀποφαίνομαι θαῤῥούντως, ὅτι ἐν Παραμυθίᾳ ἔκειτο ἡ Φωτική· τὴν δὲ γνώμην μου ταύτην καθυποβάλλω ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν σοφῶν μελῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τούτου Συλλόγου.

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

(1) Τεσσαράκοντα φρούρια ἐν Ἠπείρῳ ἀνήγειρεν ὁ Ἰουστινιανὸς, ὡς φαίνονται αὐτῶν τὰ ὀνόματα παρὰ Προκοπίῳ· ἀλλὰ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀπεκάλεσε τοῦ Ἁγίου Δονάτου.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ.

Ἐν τῷ τεμαχίῳ τοῦ Τίτου Λιβίου «rex primo die ad *castra Pyrrhi* pervenit, locus, quem ita vocant, est in Trifylia terræ Molossidis; inde postero die (ingens iter agminis, sed metus urgebat) in montes Lingor perrexit, ect. ect. (Tit. Liv. XXX 13)· τὰ ὀνόματα *Molossidis*, *Montes*, *Lyncon* εὑρίσκονται εἰς διαφόρους ἐκδόσεις διαφόρως ἔχοντα· καὶ ἁ τὸ *Molossidis* ἀπαντᾷ εἰς τὰς πλείστας ἐκδόσεις *Melotides*, καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλὰς ἀμφιβολίας διήγειρε παρὰ τοῖς φιλολόγοις, ἐξ ὧν μάλιστα ὁ Γρονόβιος καὶ ἠρνήθη ὅλως τὴν ὕπαρξιν τῆς Τριφυλλίας ἐν Μολοσσίδι, προσθεὶς ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ ὑπάρχει Τριφυλλία παρὰ τῇ Ἤλιδι κτλ. καὶ οὐ παρὰ τῷ Ἀώῳ ποταμῷ κτλ. Ἀλλὰ μικρὰ παρατήρησις ἀρκεῖ, νομίζω νὰ πείσῃ ἕκαστον,

ὅτι λόγος ἀποχρῶν δὲν ὑπάρχει οὗτος· διότι ὑπάρχει ἐν Πελοποννήσῳ πόλις καλουμένη Τριφυλλία, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄλλαχοῦ; Πλείστας συνωνύμους πόλεις καὶ χώρας δύναμαι νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, ἀλλὰ διὰ τὸ σύντομον παραλείπω· ὅτι δὲ τὸ *Melotides* καὶ *Melotitem* ὀρθῶς εἰς τὸ *Molossidis* ἐτράπη, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συνεχείας τῆς ἱστορίας τοῦ Λιβίου, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος, τραπεὶς ἐν τῇ μάχῃ τῇ παρὰ τοῖς στενοῖς τῆς Ἠπείρου γενομένῃ, ὠπισθοχώρησεν εἰς Τριφύλλιαν βαδίζων διὰ τῆς Μολοσσίδος, ἐν ᾗ εἶχε τοὺς ἑαυτοῦ φίλους καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐχθροὺς Θεόδοτον, Ἀντίνουν καὶ Κέφαλον, ὡς καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων ἐβάδιζε διὰ τῆς Δρυοπίδος, ὅπου ὡδήγουν αὐτὸν οἱ φίλοι του Νέστορ ὁ Κρώπιος ὁ Φανωτεὺς καὶ Χάροψ ὁ Φοινικεύς. Ἄρα φυσικώτατα ἐνταῦθα πρόκειται περὶ Μολοσσίδος καὶ οὐχὶ περὶ Μηλωτίδος, ὡς ἐκ τῆς ἐσφαλμένης γραφῆς προκύπτει· διὰ τῆς Μολοσσίδος χώρας ἐβάδισεν ὁ Φίλιππος καὶ ὄχι διὰ τῆς Μηλωτίδος τῶν Ἐλυμαιωτῶν· διότι ὁ πόλεμος ἐγένετο παρὰ τῷ Ἀώῳ καὶ οὐχὶ παρὰ τοῖς Ἐλύμοις. Τοῦτο πλέον εἶναι κατάδηλον, τὸ γ' ἐπ' ἐμοί, καὶ πλειόνων οὐ χρήζει. Ἀλλὰ πρὸς πλείονα πίστιν ὅτι ἡ Μολοσσὶς ἔκειτο ἐντεῦθεν τοῦ Ἀώου καὶ παρ' αὐτῷ μάλιστα, καὶ κατὰ συνέπειαν ὅτι πάνυ ἁρμοδίως διωρθώθη τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ ἐκ δευτέρου τὸ ἑπόμενον χωρίον τοῦ αὐτοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ· «Illyrico cum reliquo exerxitu in Epirum est profectus, ubi prima Fanota ei dedita, tota multitudine cum inculis obviam effusa; hic præsidio imposito in Molossidem transgressus, cuias oppidis præter Passaronem, et Tegmonem, et Phylacem, et Horreum receptis; primam ad Passaromem ducit, ect. ect. Βλέπομεν λοιπὸν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἀνίκιος μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς πόλεως Φανωτῆς, ἀμέσως ἐπέρασεν εἰς τὴν Μολοσσίδα «in Molossidem transgressus,» καὶ ὄχι εἰς τὴν Μηλωτίδα· διότι εἰ οὕτως εἶχεν, ἦν ἂν γεγραμμένον καὶ ἐνταῦθα (καθὸ περὶ τῶν αὐτῶν μερῶν πρόκειται) in Melotidem transgressus. Ἄρα λίαν καλῶς διωρθώθη τὸ Melotides εἰς Molossidem, καθότι περὶ τῆς Μολοσσίδος πρόκειται, ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ Ἀώου ἀρχομένης καὶ μέχρι τῆς Πίνδου ἐπεκτεινομένης, καὶ τῶν παραλίων ἀκόμη τοῦ Ἰονίου ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν Μολοσσῶν. Ἀντεστάθησαν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις μόναι αἱ πόλεις, Πασσαρὼν, Τέκμων, Φυλάκη καὶ Ὀρρεῖον. Ἀλλὰ κατὰ τῆς Πασσαρῶνος πρῶτον ἐξεστράτευσε κτλ. Ὅτι δ' ἡ Μολοσσὶς παρὰ τῇ Ἰλλυρίᾳ ἐνταῦθα μεθόριον εἶχε τὸν Ἀῶον ποταμὸν, ἀρκετὰ ἐκφραστικὸν εἶναι τὸ «transgressus» τοῦ Λιβίου καὶ ἀποσιωπῶ.

Τὸ δὲ montes ἀπαντᾷ εἴς τινας ἐκδόσεις καὶ ἐν ἑνικῷ ἀριθμῷ montem.

Τὸ δὲ Lyncon ἀπαντᾷ καὶ «Lingon·» κατ' ἐμὲ ὅμως προτιμητέα ἡ γραφὴ «Lyngon,» ὡς ἔχουσα σχέσιν μὲ τὴν ῥίζαν «λυγξ» ἐξ οὗ ἴσως παρωνομάσθη καὶ τὸ ὄρος τῆς Ἠπείρου τοῦτο. Οἱ Λατῖνοι, ὡς γνωστὸν, τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα μετεχειρίζοντο ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν τοῖς περὶ Ἑλληνικῶν πραγμάτων πραγματευομένοις· τῆς δὲ γραφῆς «Λόγκον» μᾶλλον ἡ «Λίγκον» ἔστιν ὀρθοτέρα. Α. Π.

Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΓΑΜΒΡΟΣ.

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 454.)

Δ'.

Ἀνεξήγητος ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ τε νοὸς καὶ τῆς καρδίας τοῦ μαρκεσίου ἐν τῷ διαστήματι τῶν μετὰ ταῦτα ἡμερῶν. Οὐδεμία ἄλλη σκέψις ἦτο προσιτὴ εἰς αὐτὸν, ἐκτὸς ταύτης καὶ μόνης· ἢ νὰ σβέσῃ τὸν ὑπὲρ τῆς Σοφίας ἔρωτά του καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν Λευκὴν, ἢ ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ κατάκλειστος διὰ βίου εἰς τὸ ὑποστατικόν του χωρίς ποτε νὰ γευθῇ τὰς ἡδονὰς τοῦ γάμου. Εἰ δέ ποτε ἐγεννᾶτο εἰς τὸν νοῦν του ἄλλος τις τρόπος, ἀπέκρουε μετὰ σπουδῆς αὐτὸν, διότι κατὰ τὰς κρισίμους ὥρας τῆς καρδίας καὶ αἱ εὐγενέστεραι φύσεις πλανῶνται.

Ἀλλὰ πῶς ν' ἀποκρούσῃ τὰς ὁρμὰς τῆς καρδίας του, ὁρμὰς τρομερωτάτας συνήθως, ὁσάκις ἀργοπορῶσι νὰ ἐκραγῶσι; Πλὴν τούτου αἱ στιγμαὶ ἐκεῖναι ἦσαν στιγμαὶ νεότητος· τίς δὲν ἐνθουσιᾷ εὑρισκόμενος εἰς τὸ ἔαρ τοῦ βίου αὐτοῦ;

Συνεχῶς ἐπεδίδετο μόνος εἰς περιπάτους φέρων τὰ βήματα πρὸς τὸ σχολεῖον τῆς Σοφίας· ἔλεγε δὲ πάντοτε δικαιολογούμενος ὅτι εἶχεν ἀνάγκην νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ χωρίον ὅπως ἀγοράσῃ τι, ἀλλὰ δὲν εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν της. Πόσον ἐπεθύμει νὰ τὴν ἴδῃ, νὰ τὴν ἁρπάσῃ ὡς ἁρπάζει ὁ ἀετὸς τὸ θῦμα αὐτοῦ, νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὰ βάθη τῆς ἐξοχῆς του καὶ νὰ ζήσῃ μακρὰν τοῦ κόσμου μετ' αὐτῆς!

Μίαν τῶν ἡμερῶν, περιφερόμενος εἰς τὴν πεδιάδα μεθύων ὅλως ὑπὸ ἔρωτος, διευθύνθη ἀσυλλογίστως πρὸς τὸ σχολεῖον τοῦ πατρὸς τῆς Σοφίας, καὶ εἰσελθὼν εὗρεν αὐτὸν περιποιούμενον τὸ κηπάριόν του. Ἅμα ἰδὼν αὐτὸν ὁ κὺρ Γρηγόριος, ἐξέβαλε τὸ μαῦρον πιλίδιόν του καὶ εἶπε·

— Κ. μαρκίων, σᾶς προσκυνῶ!

Οὗτος δὲ σταματήσας ἠρυθρίασε καὶ ἐψιθύρισεν·

— Ἐπειδὴ διέβαινα πλησίον τῆς οἰκίας σας ἠθέλησα νὰ σᾶς καλημερήσω.

— Καλῶς ὡρίσετε, Κ. μαρκίων, καλῶς ὡρίσετε. Βλέπετε ὅτι ἐνῷ ἀναπαύονται τὰ παιδία, Κ. μαρκίων, καταγίνομαι καὶ ἐγὼ εἰς τὸν μικρόν μου κῆπον... Συγχωρήσατε νὰ ὑπάγω νὰ καλέσω τὴν κόρην μου...

— Ὄχι, ὑπέλαβεν ὁ μαρκίων ἐνδοὺς εἰς ὑπεράνθρωπον ἀληθῶς συναίσθησιν τιμῆς, ὄχι, διότι θ' ἀναχωρήσω μετ' ὀλίγον.

Μόλις δὲ κατώρθωσε νὰ ἐρωτήσῃ·

— Εἶναι καλά;

— Μάλιστα, πάντοτε καλὰ, ἀπεκρίθη ὁ γέρων. Συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς παρουσιάσω ἕνα τῶν ἀρχαίων μου μαθητῶν, τὸν ἀνεψιὸν τῆς κομήσσης Λαφάρ, νεωστὶ ἐλθόντα ἐκ Παρισίων, τὸν Κ. Ἀρμὰν δὲ Σερουΐ. Φίλτατέ μου Ἀρμὰν, εἶναι ὁ μαρκίων δὲ Κρεμάν.

Καὶ τότε πρῶτον εἶδεν ὁ μαρκίων τὸν νέον ἀτενίζοντα μετὰ πολλῆς περιεργείας αὐτὸν, καὶ φαινόμενον ὅτι ἐπεθύμει ν' ἀναχωρήσῃ.

Ἀντεχαιρετίσθησαν δὲ καὶ οἱ δύο· καὶ ὁ μὲν μαρκίων, ἀκούσας τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς τῆς Λευκῆς, ἠσθάνθη τι ἀνεξήγητον, ὁ δὲ νέος ἐφαίνετο ἐξερευνῶν τὴν καρδίαν ἐκείνου· καὶ οἱ δύο ὅμως ἦσαν προφανῶς δυσηρεστημένοι διὰ τὴν συνάντησιν. Μετ' ὀλίγον ὁ νέος ἀνεχώρησεν.

— Ἀξιόλογος καὶ γενναία καρδία! εἶπεν ὁ κὺρ Γρηγόριος ἰδὼν τὸν νέον διευθυνόμενον πρὸς τὴν οἰκίαν τῆς Κ. Λαφάρ.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ μαρκίων, ἔχει εὐγενὲς ἦθος· δὲν ὁμοιάζει ὅμως τὴν ἀδελφήν του. Λέγουν ὅτι παραγαπᾶ τὸν κόσμον καὶ ὅτι εἶναι ἄσωτος.

— Ναί... διὰ νὰ λησμονήσῃ ἴσως... Εἶναι φύσει γενναῖος ὡς ὅλοι ὅσοι δὲν ἐγνώρισαν ἀκόμη τὴν κακίαν τοῦ κόσμου... Ἀληθινὰ, Κ. μαρκίων, σεῖς ὅστις γνωρίζετε ἀσφαλέστατα τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς τὰ τῆς εὐγενείας, νομίζετε ὅτι εὐγενής τις παρεκτρέπεται ὑπανδρευόμενος νέαν ἔχουσαν μὲν πνεῦμα καὶ καρδίαν, ἀλλὰ εὐτελοῦς καταγωγῆς;

Ὁ Κ. Κρεμὰν ὠχριάσας ἠτένισε τὸν διδάσκαλον· διὸ ἔνευσε τοὺς ὀφθαλμοὺς παρευθὺς ὡς ἐνώπιον ἐξυδερκοῦς δικαστοῦ καὶ ἐσιώπησεν.

— Ἴσια ἴσια αὐτὸ ἐσυζητοῦμεν μὲ τὸν ἀρχαῖον μαθητὴν, ἐξηκολούθησεν ὁ κὺρ Γρηγόριος.

— Κατὰ τὰς περιστάσεις... ἐψιθύρισεν ὁ μαρκίων ἔντρομος καὶ διστάζων.

— Κατὰ τὰς περιστάσεις;

— Ἐὰν, ἀπεκρίθη ὁ μαρκίων, γίνεται χάριν χρημάτων, ὁ εὐγενὴς ἐξευτελίζει τὸ γένος του.

— Ἐὰν ὅμως δὲν γίνεται χάριν χρημάτων;

— Καὶ διατί, ἠρώτησεν ὁ μαρκίων, ὁ ἀρχαῖος μαθητής σας ἐσυζήτει τὸ ἀντικείμενον αὐτό;

— Διότι τρελλαίνεται διὰ μίαν νέαν ἡ ὁποία δὲν εἶναι εὐγενής.

— Καὶ τί τὸν ἀπεκρίθητε; ἠρώτησεν ὁ μαρκίων, μακαρίζων ἑαυτὸν ὅτι κατώρθωσε νὰ γίνῃ αὐτὸς ἐξεταστής.

— Τὸν ἔλεγα νὰ προσπαθήσῃ νὰ νικήσῃ τὸ αἴσθημά του ἀφοῦ εἶναι δύσκολον νὰ νομιμοποιηθῇ. Τὸν παρέστησα πόσον ψευδεῖς εἶναι αἱ θέσεις ἐκείνων οἱ ὁποῖοι καταβαίνουν ἀπὸ τὴν τάξιν των, καὶ πόσον μάλιστα δυσάρεστος εἶναι ἡ τῆς νέας, ἥτις θὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παλαίῃ πρὸς τὰς προλήψεις τῆς νέας οἰκογενείας της... ἐκτὸς μόνον ἂν δοθῇ εἰλικρινῶς ἡ συγκατάθεσις τῶν ἄλλων... Ἐνδέχεται μάλιστα ἡ τοιαύτη συγγένεια νὰ βλάψῃ καὶ τῆς ἀδελφῆς της τὴν ἀποκατάστασιν... Σὺ, Κ. μαρκίων, θὰ ἐδέχεσο ὡς γυναικαδέλφην νέαν κόρην, ναὶ μὲν ὡραίαν καὶ καλῶς ἀνετεθραμμένην, ἀλλὰ κατωτέρας οἰκογενείας. Ἰδοὺ τί θέλω νὰ μάθω ἀπὸ σᾶς.

— Ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθετε τὴν ἰδικήν μου γνώμην;

— Βέβαια, διότι ἡ γνώμη σας ἔχει πολλὴν ἀξίαν, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ὁ νέος θὰ συμμορφωθῇ μὲ αὐτήν.... ἂν καὶ χάνει τὸν νοῦν του διὰ τὴν νέαν.

— Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμήν. Ἡ οἰκογένεια τῆς νέας εἶναι ἔντιμος.

— Ὦ! ναὶ, ἐντιμοτάτη, καὶ ἔχει ἄπειρα πλεονεκτήματα. Ὁ παλαιός μου μαθητὴς τὴν ἀγαπᾷ πρὸ πολλῶν χρόνων, καὶ εἰς μάτην κατεπολέμησε τὸ πάθος του.

Ὁ μαρκίων ὠχρίασεν ἐκ νέου καὶ τὰ γόνατά του ἐλύθησαν· ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ δὲν ἠμπόρεσε, διότι τρομερὰ ἰδέα ἐπῆλθεν εἰς τὴν κεφαλήν του. Ὁ νέος Σερουΐ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, ἀνετράφη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κὺρ Γρηγορίου... ἦτο μόλις δύο ἢ τρία ἔτη πλέον ἡλικιωμένος ἀπὸ τὴν Σοφίαν... Δὲν ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ τὴν βλέπῃ καθ' ἑκάστην χωρὶς νὰ τὴν ἀγαπήσῃ· Καὶ ἀφοῦ τὴν ἠγάπησεν, ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ τὴν λησμονήσῃ; Τρομερὸς πόνος ἐκυρίευσε τὴν καρδίαν του, καὶ καταβαλὼν μέγα ἀγῶνα ἀπεκρίθη·

— Ναί... εἶναι ὡραία... εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ νικήσῃ τὸ πάθος του...

Καὶ αἰσθανθεὶς ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ μείνῃ περιπλέον χωρὶς νὰ προδώσῃ τὸ αἴσθημά του, ἀνεχώρησεν ἀμέσως εἰπών·

— Μὲ συγχωρεῖτε, μὲ περιμένουν.

Ὁ κὺρ Γρηγόριος ἠθέλησε νὰ τὸν συνοδεύσῃ μέχρι τῆς θύρας, ἀλλ' αὐτὸς ἔτρεχεν ὡς τρελλός.

— Παράδοξος ἄνθρωπος! εἶπεν ὁ διδάσκαλος· φοβοῦμαι ὅτι ἡ Λευκὴ δὲν θὰ καλοπεράσῃ μαζή του.

Ε'.

Ὅτε ὁ μαρκίων ἔφθασε τρέχων εἰς τὴν πεδιάδα ἐστάθη, θέλων νὰ συλλογισθῇ τί ἔπραξε καὶ τί ἔ-

πρεπε νὰ πράξῃ. Ἀλλὰ ποῦ ἰδέα εἰς τὴν κεφαλήν του; ἠθάνετο ὅτι ὑπερηγάπα τὴν Σοφίαν πρό τινων ἡμερῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλος νεώτερος ἔχων ἐπίσης εὐγένειαν τὴν εἶδε πρὸ πολλοῦ, καὶ ὅτι ἴσως θ' ἀντηγαπᾶτο. Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐδεκαπλασίασε διαμιᾶς τὴν συμπάθειάν του.

— Ὅτε τὴν εἶδα, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, εἰς τὸ χωρίον, εἶδα ὅτι εἶναι ἀπόκρυφος θησαυρός· τώρα τὸν θησαυρόν μου μὲ τὸν ἁρπάζουν!..

Τοιαῦτα ἀναλογιζόμενος ἔτρεχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ μόλις τὸ ἑσπέρας ἦλθεν εἰς τοῦ βαρόνου.

— Ἐρρῖκε, εἶπεν εἰς αὐτόν, ἀναχωρῶ ἀμεταθέτως αὔριον τὸ πρωΐ· εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσω τὴν ἀγάπην μου.

— Καί...

— Ἐννοῶ τὴν δύναμιν τοῦ πάθους μου ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ζηλοτυπίας μου. Σήμερον, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν καρδίαν μου, ὑπῆγα εἰς τοῦ κὺρ Γρηγορίου...

— Καὶ εἶδες τὴν Σοφίαν;

— Ὄχι.... δὲν ἠθέλησα· εἶδα μόνον τὸν Ἀρμὰν Σερύ.

— Καὶ....

— Καὶ ὁ κὺρ Γρηγόριος μὲ ἔκαμε μίαν ἐρώτησιν, ποίας ἰδέας ἤμην διὰ ἕνα εὐγενῆ θέλοντα νὰ ὑπανδρευθῇ νέαν μικρᾶς καταγωγῆς· ἐννοεῖς;

— Ὄχι... νομίζεις ὅτι ἐκατάλαβε τί τρέχει εἰς τὴν καρδίαν σου;..

— Τὸ ἐφοβήθην κατ' ἀρχάς· μετὰ ταῦτα ὅμως ἐνόησα ὅτι ὁ νέος ἀγαπᾷ τὴν Σοφίαν, ὅτι θέλει νὰ τὴν ὑπανδρευθῇ, καὶ ὅτι ζητεῖ τὴν γνώμην μου ὡς μέλλοντος συζύγου τῆς Λευκῆς... Ἀ! ὁποῖον δυστύχημα!

— Ἀ! φίλε μου Ἐδουάρδε, ἠπατήθης· ἡ φαντασία σου σὲ παραφέρει. Ὁ Ἀρμὰν οὔτ' ἐνθυμεῖται τὴν Σοφίαν· ἀγαπᾷ εἰς Παρισίους μίαν νέαν ὡραιοτάτην καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένην, ὡς ἔμαθα.

— Ἀ! ἀνεφώνησε σκιρτῶν ὑπὸ χαρᾶς ὁ μαρκίων, εἰς τοὺς Παρισίους!

— Ναί. Καὶ θὰ ἠθέλησεν, ὑποθέτω, ὅταν ἔμαθεν ὅτι θὰ ὑπανδρευθῇς τὴν ἀδελφήν του ν' ἀκούσῃ τὴν γνώμην σου.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Τορσὶλ συνώδευσαν τὸν φίλον αὐτῶν μέχρι τοῦ μέρους ὅπου ἔμελλε νὰ ἱππεύσῃ ὅπως ἀναχωρήσῃ.

— Εἰπὲ, εἶπεν ὁ μαρκίων πρὸς τὸν βαρόνον, ὅτι διὰ κατεπείγουσαν ὑπόθεσιν ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ ἐπιστρέψω... Σεῖς δὲ, κυρία, εἰπέτε ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθω... Καὶ ὅταν ὑπάγω εἰς τὴν οἰκίαν μου θ' ἀῤῥωστήσω... Δικαιολογήσατέ με ὅπως θέλετε. Πιστεύω ὅμως μὲ τὰ σωστά μου ὅτι θ' ἀποθάνω καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐξαναϊδωθῶμεν πλέον.

— Ἔλα, μὴ τρέλλαις! Θὰ ἐπιστρέψῃς μὲ τὴν καρδίαν ἰατρευμένην.

Ὁ δὲ μαρκίων ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, ἀνεπήδησεν εἰς τὸν ἵππον καὶ ἔγεινεν ἄφαντος. Ὅτε δὲ διέβη ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ κὺρ Γρηγορίου, δὲν ἀνεχαίτισε μὲν τὸν ἵππον τρέχοντα, ἐδάκρυσεν ὅμως.

Ϛ'.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ μαρκίων ἐκάθητο εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἐξοχῆς του, κατέναντι τῆς γραίας θείας του. Θὰ ἔλεγες ὅτι ἐγήρασε δέκα ἔτη περισσότερα. Φῶς ἀμυδρὸν ἐφώτιζεν αὐτούς. Καὶ ἡ μὲν γραῖα ἔνηθεν, ἐκεῖνος δὲ ἠτένιζε μὲ βλέμμα ἄτονον τὸ μέρος ὅπου ἦσαν τὰ οἰκόσημά του.

— Ἐδουάρδε μου, ἔλεγεν ἡ ἐννενηκοντοῦτις γραῖα, πρέπει νὰ ὑπανδρευθῇς.

Πρὸ πολλοῦ ἡ γραῖα δὲν ἤνοιγε τὸ στόμα παρὰ διὰ νὰ προτρέψῃ τὸν ἀνεψιόν της νὰ ὑπανδρευθῇ. Καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἀπεκρίνετο· ἐκείνη ὅμως, οὖσα κωφὴ, ἐνόμιζεν ὅτι ἤκουεν ἀπάντησιν καὶ ἔλεγε·— Ναὶ, θὰ χαρῶ πολὺ νὰ ἰδῶ τὴν γυναῖκά σου πρὶν ἀποθάνω.

Οἴμοι! τὴν γυναῖκά του!

Ἦτο πεπρωμένον νὰ μὴ φέρῃ ποτὲ τοιαύτην εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην.

Ἀδύνατον εἶναι νὰ περιγράψωμεν τὴν δεινὴν καὶ ἀένναον πάλην τοῦ ταλαιπώρου μαρκίωνος· ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ πρὸς τὸν φίλον του Τορσίλ· ἀλλὰ τί νὰ γράψῃ; Ἀνελάμβανε τὸ κονδύλιον, ἔγραφε δύο λέξεις, τὸ ἔῤῥιπτε, καὶ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους κατηνάλωσεν ὅπως γράψῃ τὰ ἀσυνάρτητα ταῦτα·

« 20 Νοεμβρίου.

« ... Τώρα ὅτε συνῆλθον, ὅτε ἐπείσθην περὶ τῆς τύχης μου, ὅπως τὴν ἀπεφάσισαν οἱ νόμοι τοῦ κόσμου καὶ ἡ θεία πρόνοια, δοκιμάζω βαθεῖαν λύπην... Ἡ ψυχρὰ καὶ αὐστηρὰ μοναξία τοῦ γηραιοῦ μου οἴκου μὲ πνίγει. Ὁποῖον βάρος τὸ παρελθόν! κατασυντρίβει, φίλε μου, ὅλους ἡμᾶς!.. τοὺς μὲν, διότι ἐνδίδοντες εἰς τὸ νεώτερον πνεῦμα, καὶ δεχόμενοι τὰ πλεονεκτήματα ἅτινα δαψιλεύει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀπαρνοῦνται τὸ παρελθὸν καὶ συμμαχοῦσι μετὰ τῶν νέων εὐγενῶν, οἵτινες εἶναι ἔργον τῶν ἰδίων χειρῶν· τοὺς δὲ, διότι αὐτοὶ διαδεχθέντες τὸ παρελθὸν καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, δὲν δύνανται νὰ ἐκπληρῶσιν αὐτὰς μεταξὺ τῆς νεωτέρας κοινωνίας.»

« 27 Νοεμβρίου.

« Ἐρωτῶ ἐμαυτὸν, ὁσάκις ἀναθεωρῶ τὸν παρελθόντα βίον μου καὶ τὸν βίον πολλῶν ἄλλων σβεσθέντα ἄγονον, ἐρωτῶ ἂν τὰ μυστήρια ἅτινα ἀνανεόνουσι τὸ πρόσωπον τοῦ κόσμου δὲν κατεδίκασαν τὰ ἀρχαῖα γένη εἰς θάνατον, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ τις κατάρα καθ' ἡμῶν, καταστρέφουσα τὰ λείψανα τῆς παρελθούσης κοινωνίας;...»

« 3 Δεκεμβρίου.

« Κοινῶς λέγεται ὅτι τὰ γένη τὰ μὴ ἀναμιγνυόμενα ἐκφυλίζονται. Μήπως τὸ αὐτὸ συμβαίνῃ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν μέρος; Νομίζω ὅτι αἱ ἀναλλοίωτοι ἀρχαὶ τὰς ἀποίας ὑπερασπιζόμεθα κατὰ πάσης προσβολῆς.... εἰς ἃς δὲν ἐπιτρέπομεν νὰ τροποποιηθῶσι δι' οὐδεμιᾶς νεωτέρας ἰδέας, στεροῦνται ἐκ τούτου καὶ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ κύρους αὐτῶν. Νομίζω ὅτι ἐνίοτε εἶναι ἀνάγκη νὰ παραβαίνωνται οἱ νόμοι, ὅτι διὰ τόλμης πρέπει νὰ ἀνανεόνωνται καὶ τὰ γένη καὶ αἱ καρδίαι... Νομίζω... πολλὰ νομίζω, Ἐρρῖκε, καὶ εἶμαι τρελλός...»

« 15 Δεκεμβρίου.

« Ναὶ, εἶμαι τρελλός! διότι αἱ φιλοσοφικαὶ αὐταὶ θεωρίαι χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ καλύπτωσι τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς ἐπαναστάσεις τῆς καρδίας μου· ἀλλ' ἤμην ἀφελής· ἐγὼ αὐτὸς ἠπατώμην. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀγαπῶ σήμερον τὴν Σοφίαν πλέον ἢ χθές. Εἰς πᾶν μου βῆμα λέγω· ἂν ἦτον ἐδῶ! πῶς ἡ γραῖα ἠχὼ θὰ ἐπανελάμβανε τὸν φαιδρὸν γέλωτά της! πῶς θὰ ἐρώτιζεν ὅ,τι εἶναι σκοτεινόν! πῶς θὰ ἐνθέρμαινεν ὅ,τι εἶναι ψυχρόν. Ἐνῷ ἐξ ἐναντίας βλέπω ἐρχόμενον τὸ γῆρας μελαγχολικὸν καὶ μεμονωμένον!

»Αἴφνης μοὶ ἔρχονται ὁρμαὶ νεότητος· θέλω νὰ τρέξω, νὰ ζητήσω τὴν Σοφίαν, νὰ τὴν ἀναγορεύσω μαρκεσίαν ὡραιοτέραν, θελκτικωτέραν ὅλων τῶν μαρκεσιῶν Κρεμάν.

»Ὁ πατήρ της... φαίνεται ὅτι ὁ ἀγαθὸς αὐτῆς ἄνθρωπος δὲν ἐνέκρινε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Ἀρμάν... Θεωρεῖ τὴν συζυγίαν τῶν ἀνομοίων δυστύχημα...»

« 26 Δεκεμβρίου.

« Πολλάκις τὴν ἡμέραν, ἐνῷ περιφέρομαι ὅπως διασκεδάσω τὴν ταραχήν μου, εὑρίσκομαι κατέναντι τῆς γραίας θείας μου, ἥτις μὲ ἀτενίζει ἐταστικῶς. Εἶναι κωφὴ, καὶ διὰ τοῦτο ἔγεινε σιωπηλή. Καθημένη εἰς τὸ πλατὺ αὐτῆς ἀνάκλιντρον, ἔμπροσθεν *ροδαρίου*, εἰς τὴν αὐτὴν γωνίαν πάντοτε, φαίνεται ὡς ἄλλη Σίβυλλα, δικάζουσα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ χρέη τῶν ἀληθῶς εὐγενῶν. Στεκόμενος λοιπὸν κατέναντι αὐτῆς ἑτοιμάζομαι νὰ ἐξομολογηθῶ τὸ πάθημά μου· ἀλλὰ δὲν εὑρίσκω καὶ λέξεις. Φαίνεται ἴσως ὅτι τὸ μαντεῖον καταδικάζει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας μου.»

« 15 Ἰανουαρίου.

« Τὸ πρωΐ σήμερον ὁ ἥλιος διέσχισε τὴν ὁμήχλην, ἥτις σκεπάζει ἀπό τινων ἡμερῶν τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἀνέβην νὰ περιπατήσω εἰς τὸ δῶμα. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχον ὑπάγει, διέκριναν εὐκολώτερον τὰ ἀποτελέσματα τοῦ χειμῶνος, καὶ ἠσθάνθην πολλὴν λύπην ἰδὼν τὴν τόσην ἐρήμωσιν. Αἱ ἀναμνήσεις κατέκλυσαν σωρηδὸν τὸν νοῦν μου. Ὅτε ἤμην νεανίσκος ἐκαθήμην εἰς τὸ δῶμα ἐκεῖνο, καὶ ἀναγινώσκων ἐθαύμαζον τὴν κοιλάδα τοῦ Ῥοδανοῦ· μετὰ ταῦτα γενόμενος ἔφηβος ἐμάνθανον τὴν σπαθασκίαν ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ πατρός μου... καὶ ὅτε ἤμην βρέφος ἔπαιζον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρός μου..

»Ὦ φίλτατέ μου Ἐρρῖκε! ὁποία θλῖψις μὲ κατέλαβε!... θ' ἀποθάνω λοιπὸν ἄνευ τέκνων!

»Νὰ μὲ δώσῃ τέκνα ἡ Σοφία!.... Νὰ ἰδῶ τὸν υἱόν μου εἰς τὰς ἀγκάλας της! Ἐννοεῖς τί εὐδαιμονία!

»Τὰ τέκνα της θὰ ἦσαν καλὰ, ὡραῖα, εὐφυῆ· καὶ τίς θὰ ἐτόλμα νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶναι εὐγενῆ;»

Προσθεὶς δὲ εἰς ταῦτα ἐν ὑστερογράφῳ τὴν φράσιν ταύτην· «Συμβούλευσέ με, Ἐρρῖκε,» ἔστειλεν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον τὴν ἐπιστολήν.

Ἀφοῦ ὅμως τὴν ἔστειλεν ἐταράχθη ἔτι πλέον· ἐφοβεῖτο τὴν ἀπόκρισιν ἥτις θὰ ἐδίδετο εἰς τὸ ὑστερόγραφόν του.

Μετά τινας ὥρας ἔστειλε καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν φίλον του·

« Μή με ἀποκριθῇς, Ἐρρῖκε, μή με συμβουλεύσῃς. Ὕπαγε νὰ ἴδῃς τὸν κὺρ Γρηγόριον, τὴν Σοφίαν καὶ δὸς ἐπιτηδείως νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἐπιθυμίαν μου. Φθάνει νὰ τὴν εἰσακούσωσιν! Ἡ θεία μου, γυνὴ ἁγία, δὲν ἐπερίμενε ν' ἀκούσῃ τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐτόλμων νὰ κάμω. Βλέπουσά με πάσχοντα, καὶ ἐπαναλαμβάνουσα τὸ αἰώνιον «ὑπανδρεύθητι, Ἐδουάρδε,» θὰ ἐνόησε πόθεν προῆρχετο τὸ νόσημά μου καὶ διὰ τοῦτο προσέθηκεν· « Ἔστω, ὑπανδρεύθητι ὁποιανδήποτε ἀγαπᾷς, ἐὰν τὴν τιμᾷς.» Ἔρχομαι λοιπὸν μετ' ὀλίγον.

Ζ'.

Ἐλθὼν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ μὴ εὑρὼν μήτε ἵππον μήτε ὑπηρέτην ὅπως δεχθῇ αὐτὸν, ἐνόησεν ὅτι ὁ βαρόνος δὲν θὰ εἶχε λάβει τὴν δευτέραν ἐπιστολήν του. Ἀνέβη λοιπὸν εἰς ἵππον ἀγωγέως.

Καθ' ὁδὸν καὶ φόβος καὶ χαρὰ καὶ δισταγμοὶ ἐπάλαιον ἐν αὐτῷ. Καὶ ποτὲ μὲν ἐκέντει τὸν ἵππον καὶ ἐβίαζε νὰ τρέχῃ ἀπὸ ῥυτῆρος, ποτὲ δὲ ἀνεχαίτιζεν αὐτὸν, ὡς ἂν ἀπαίσιον προαίσθημα ἐγεννᾶτο εἰς τὴν καρδίαν του. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον, ἐστάθη χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ ἐννοῇ διὰ τί ἐνώπιον τοῦ σχολείου, καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐμβῇ.... Πῶς νὰ παρουσιασθῇ μόνος εἰς τὴν Σοφίαν;

Ἐν τοσούτῳ ἡ οἰκία ἐφάνη αὐτῷ σιωπηλὴ καὶ ἔρημος· διὰ τί;

— Ἀ! εἶπε καθ' ἑαυτὸν, εἶναι πέμπτη καὶ θὰ ἀναχωρήσουν τὰ παιδία.

Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Ἐνῷ δὲ ἀνήρχετο πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου του, ἔστρεψε πρὸς αὐτὴν τὸ βλέμμα, καὶ ἐνόμισεν ὅτι εἶδεν εἰς τὸν ἐξώστην τὴν Σοφίαν κατάλευκα ἐνδεδυμένην πλησίον τῆς βαρονίδος.

Καὶ εὐθὺς ἐκέντησε καὶ ἐμάστισε συγχρόνως τὸν ἵππον τόσῳ δυνατὰ, ὥστε τὸ ζῶον ἀνωρθώθη.

— Θὰ πέσετε, Κ. μαρκίων, εἶπέ τις τῶν ἀγροφυλάκων τοῦ βαρόνου διερχόμενος τὴν ὥραν ἐκείνην. Ἔχετε κακὸν ἄλογον.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ὁ μαρκίων· φαίνεται ὅτι τὸ γράμμα μου δὲν ἔφθασεν ἐγκαίρως, διότι δὲν ἠὗρα εἰς τὸν σταθμὸν οὔτε ἄλογον οὔτε ὑπηρέτην.

— Ἀλλὰ μήπως ὑπάρχῃ κανὲν ἄλογον διαθέσιμον; ὅλα ὑπηρετοῦν διὰ τὸν γάμον.

— Ποῖον γάμον;

— Δὲν τὸ ἠξεύρετε; Ὁ νέος ἰατρὸς τοῦ ναυστάθμου ὑπανδρεύεται τὴν Κ. Σοφίαν. Σήμερον ὑπογράφεται τὸ προικοσύμφωνον καὶ αὔριον γίνεται χορός. Ὁ Κ. Κρεμὰν Σερὺ ἔκαμεν αὐτὸν τὸν γάμον· ἠγάπα πολὺ τὴν Κ. Λευκὴν καὶ ὁ ἰατρὸς εἶναι φίλος του

Ὁ μαρκίων δὲν διέκοψε τὸν λόγον τοῦ ἀγροφύλακος· ἐνόμιζεν ὅτι ὁλόκληρος νιφὰς χιόνος καταπεσοῦσα ἀπέπνιξεν αὐτόν. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ δείξῃ τὴν ἀδυναμίαν του. Σταθεὶς δὲ ὀλίγον ἐψιθύρισεν·

— Ἄ! ναί, σ' εὐχαριστῶ.

Καὶ διέβη.

Ἀλλὰ διέβη χωρὶς πλέον νὰ βιάζῃ τὸν ἵππον. Μόλις δὲ εἶδε τὸν χωρικὸν γενόμενον ἄφαντον, καὶ στραφεὶς ἀφῆκε τὸ ζῶον νὰ ὑπάγῃ ὅπου θέλει. Καὶ νῦν μὲν διήρχετο ἀγροὺς, νῦν δὲ ἐπάτει δρόμους καὶ ἄλλοτε ἐπλανᾶτο ἐντὸς τοῦ δάσους. Ἐπὶ τέλους ἔφθασεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου.

Καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐξοχήν του γέρων ἤδη καὶ καταβεβλημένος.

Τὴν παρελθοῦσαν ἄνοιξιν ἀπέθανε, καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἡ θεία του.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΓΕΝΕΙΟΝ. Ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν περίεργά τινα περὶ τινων περιφήμων γενείων. Ὁ Ἀνδρέας Ἐβεραρ Ῥομπὲρ δὲ Γάλμπερ καὶ Οὐϊενὲκ, Γερμανὸς ἱππότης καὶ σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Β', εἶχε γένειον καταβαῖνον μέχρι ποδῶν, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιδεικνύῃ πρὸς πάντας, οὐδέποτε μετέβαινεν ἐπὶ ἁμάξης ἢ ἔφιππος εἰς τὴν αὐλὴν ἀλλὰ πεζός. Συνείθιζε δὲ νὰ τυλίσσῃ αὐτὸ περὶ μακρὰν ῥάβδον. Εἶχε δὲ καὶ τοσούτῳ μεγάλην σωματικὴν ῥώμην, ὥστε ἐδύνατο νὰ συντρίψῃ ἀκόπως ὀγκωδέστατον πέταλον ἵππου. Εὑρεθεὶς ποτε εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχιδουκὸς Καρόλου ἐν Γράτς προσεκλήθει νὰ παλαίσῃ μετὰ Ἰουδαίου πρὸ μικροῦ βαπτισθέντος, ὅστις διὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν δύναμιν ἐφαίνετο γίγας. Συνεφώνησαν δὲ νὰ δώσῃ ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον γρόνθον, καὶ ὅπως ἀποφασισθῇ τίς ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἔρριψαν κλῆρον. Ὁ βαθυπώγων Ῥοβὲρ ἐδοκίμασε τὸ πρῶτον γρονθοκόπημα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἔμεινεν ὀκτὼ ἡμέρας κατάκοιτος. Ἀφοῦ δὲ ἀνέλαβε ἠθέλησε ν' ἀντεκδικιθῇ τὸν Ἰουδαῖον, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχε βαθὺν τὸν πώγωνα. Ἁρπάσας αὐτὸν περιετύλιξεν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς κατέφερε τοσοῦτον ἰσχυρὸν γρόνδον, ὥστε καὶ τὸ γένειον καὶ ἡ σιαγὼν ἐξεκόλλησαν, ἀπολέσαντος ἐνταυτῷ τοῦ Ἰουδαίου τόν τε πώγωνα καὶ τὴν ζωήν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ῥοβέρτος μετεχειρίζετο τὸ μακρὸν καὶ λευκὸν αὐτοῦ γένειον ὅπως Ἐρρῖκος ὁ Δ' μετεχειρίζετο τὰ πτερὰ τῆς περικεφαλαίας ἀνυψῶν αὐτὸ ὑψηλὰ εἰς σημεῖον προσκλήσεως.

Λοδοβῖκος ὁ Ζ', θέλων νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς ἐντολὰς τῶν ἐπισκόπων, ἐξύρισε τὸν πώγωνα αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ βασίλισσα Ἐλεονόρα ἐθεώρησεν αὐτὸν τοσούτῳ γελοῖον μετὰ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ γενείου, ὥστε ἐπεδόθη εἰς ἐργολαβίαν. Ἕνεκα τούτου διεζεύχθησαν.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ ΠΑΝΔΩΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 18ΟΝ ΕΤΟΣ.

4. Δ. Ρ. Ῥαγκαβῆς, πρέσβυς.
2. Π. Βράϊλας Ἀρμένης »
3. Ν. Σαρίπολος καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου
4. Σ. Α. Κουμανούδης » »
5. Ξ. Λάνδερερ » »
6. Ι. Περβάνογλους » »
7. Π. Ἀραβαντινὸς, ἐν Ἰωαννίνοις.
8. Θ. Καροῦσος.
9. Π. Λάμπρος, νομισματολόγος.
10. Ι. Δεκιγάλλας, ἰατρός.
11. Γ. Γ. Παπαδόπουλος, διευθ. τοῦ Ἑλλην. Ἐκπαιδ.
12. Ι. Σακκελίων ἐν Πάτμῳ.
13. Βλάσιος Γ. Σκορδέλης, ἐν Φιλιππουπόλει.
14. Μαργαρίτης Δήμιτσας, ἐν Θεσσαλονίκῃ.
15. Δ. Κ. Παπαῤῥηγόπουλος δικηγόρος.
16. Ἀθαν. Πετρίδης Ἑλληνοδιδάσκαλος.
17. Κωνσταντῖνος Ν. Σάθας.
18. Ι. Γαλάνης, καθηγ. Γυμνασίου.
19. Δ. Ῥοδοκανάκης, ἐν Ἀγγλίᾳ.
20. Ἀναγ. Κ. Γιαννόπουλος, δικηγόρος.
21. Σ. Ν. Δραγούμης.
22. Γ. Λουκᾶς.
23. Ἐπαμ. Ι. Σταματιάδης
24. Κ. Τρικαλιώτης.
25. Κωνστ. Ι. Δραγούμης, δικηγόρος.
26. Φίλιππος Γ. Λούζης, ἀνθυπασπ.
27. Γουστάβος Λαφφὼν, Γάλλος πρόξ. ἐν Κύπρῳ.
28. Δ. Κουζινόπουλος, ἰατρὸς ἐν Καππαδοκίᾳ.
29. Π. Α. Ἀξιώτης, ἐν Μαριανουπόλει.
30. Μ. Γκιόλμας.
31. Ν. Δ. Πολίτης.
32. Φ. Δ. Μαυρογορδάτος, ἐν Βηρυττῷ.
33. Ι. Δημητρακόπουλος, ἐν Ἰρλανδίᾳ.
κλ. κλ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 18ΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Ὁ διευθ. Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΩι 18Ω' ΤΟΜΩι ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Α'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Θάνατος Λοδοβίκου Βαυαρίας. Φυλλ. 434. Σελ. 39.
Ἑρμᾶνος Λούντζης 436, σ. 77.
Ἀναγν. Μοναρχίδης 436, σ. 78.
Δημοσιογραφία ἐν Ἀγγλίᾳ 436, σ. 80.
Πολιτικὸς βίος ἐν Ἀγγλίᾳ 438, σ. 110.
Ἐπιστολαὶ Κοραῆ 438, 439, 442, 444, σ. 119, 143, 198, 239.
Αὐτοχειρίαι ἐν Λονδίνῳ 438, σ. 120.
Ποιητικὸν διαγώνισμα 439, σ. 144.
Πληθυσμὸς Γερμανίας αὐτ.
Ἀρχὴ καὶ πρόοδος τυπογρ. ἐν Ἑλλάδι 440, σ. 154.
Ἑλλην. ἀτμοπλ. ἑταιρία 440, σ. 156.
Γέννησις διαδόχου τοῦ Ἑλλ. Θρόνου 440, σ. 159.
Διαγώνισμα Νικοδήμου αὐτ.
Περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος 441, σ. 161.
Ὑποβρύχιος τηλέγραφος 441, σ. 183.
Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις 441, σ. 180.
Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες 443, σ. 212.
Κ. Ν. Λεβίδης 446, σ. 274.
Παναγιώτης Σοῦτσος 446, σ. 275.
Φιλία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις 449, 454, σ. 327, 425.
Δημ. ἐκπαίδ. ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ 449, σ. 333.
Ἐκπαίδ. ἐν Ἑλλάδι 449, σ. 338.
Περὶ τραπεζογραμματίων 450, 455, σ. 344, 451.
Πολιτειογραφικὰ 451, 452, σ. 383, 397.
Ὀθωμανικαὶ βιβλιοθῆκαι ἐν Κων/λει 452, σ. 393.
Νεκρολογία Παρμενίδου 452, σ. 400.
Κάλυμνος 453, σ. 419.
Σύλλογος Παρνασσὸς 453, σ. 421.
Ἐπανάστασις ἐν Μασκάτῃ 455, σ. 462.
Καπνὸς 455, σ. 464.

Β'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Περὶ ἀμυστάκων καὶ περὶ κωμ. Ἀριστοφ. Φυλ. 433. Σελ. 15.
Λέων Ἀλλάτιος 433, 437, 439, 442, 444, 445, σ. 17, 103, 139, 192, 238, 261.
Συνωμοσία Ἱσπανῶν κατὰ Ἑνετίας 434, 436, σ 37, 73.
Κατάληψις πόλεως 435, σ. 64.
Κλεάνθης ὁ Στωϊκὸς 437, σ. 86.
Ὑπόμνημα ἀνέκδοτον 438, σ. 105.
Κοριτσᾶ 439, σ. 136.
Κ. Ὑψηλάντης 441, σ. 179.
Κατὰ τύχην μεγ. ἄνδρες 442, σ. 190.
Περὶ Κοριτσᾶς 442, 445, σ. 195, 250.
Διορθωτέα τινὰ περὶ Ἀχρίδος 443, 446, σ. 201, 265.
Βερρὶὲ, Ῥοσσίνης, Ῥοσχίλδ 447, σ. 299.
Μονογραφία περὶ Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων 455, σ. 441.
Περί τινων ἐν Ἠπείρῳ χωρῶν 456, σ. 465.

Γ'. ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΗΘΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Ἤθη καὶ ἔθιμα ἐν Ἀμερικῇ. Φυλλάδ. 433, 434, 438, 440, 441, 443, 445, 447. Σελ. 11, 53, 108, 151, 170, 207, 253, 296.
Νεοελληνικὰ ἀνάμικτα 438, 450, σ. 117, 357.
Ἐπιστολὴ ἐκ Κίνας 441, σ. 179.
Ἀποδημητοῦ ἀναμνήσεις 442, σ. 184.
Λακωνικὰ 442, 446, 447, 452, 454, σ. 199, 277, 303, 395, 438.
Οἱ ἅγιοι ἐν Νεαπόλει 448, σ. 317.
Ἰατρικὴ καὶ κηδεία παρὰ Ταρτάροις 450, σ. 349.
Τρόπος τοῦ προσεύχεσθαι ἐν Ταρταρίᾳ 452, σ. 397.
Χάρων παρὰ Κυπρίοις 453, σ. 412.
Νέον ἔτος ἐν Μαδαγασκὰρ 453, σ. 417.

Δ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Πλατωνικαὶ μελέται. Φυλλάδ. 433, 436, 440, Σελ. 1, 65, 145.
Προσκυνητάριον τῆς Ἁγ. Γῆς 433, σ. 13.
Συλλογὴ λέξεων κλ. 433, 450, 451, σ. 18, 355, 382.
Ἀνακάλυψις ἀρχαίας γλώσσης 433, σ. 23.
Ὁρισμὸς τοῦ Καλοῦ 434, σ. 25.
Οἰκονόμου συγγράμματα 434, σ. 390.
Ἱστορία φιλοσοφίας Σουεγλερίου 435, σ. 49.
Ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου 436, σ. 70.
Τὰ Κυπριακὰ 438, σ. 115.
Περὶ Ὁμήρου ὑπὸ Ι. Βαλέττα 444, σ. 235.
Ἐρδέρου μελέται 445, 447, σ. 259, 293.

Νεοελλην. φιλολ. καὶ ἱστορ. ἀνάμικτα 448, 449, σ. 304, 321.
Πάτμου χειρόγραφα 449, 451, 454, 455, σ. 339, 374, 436, 457.
Περὶ ἀέρος 452, σ. 400.
Περὶ θρησκευτικοῦ ποιήματος 453, σ. 401.

Ε΄. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑΙ.

Τί ὑποφέρει ἡ μήτηρ. Φυλλάδ. 433. Σελ. 7.
Μαρία Κερουὰρ 434, 435, 437, 439, σ. 31, 56, 98, 129.
Τὸ Μονκαστήριον τῶν Θεοφανείων ἐν παραρτήματι.
Ἱστορικὸν διήγημα 441, 443, 445, σ. 173, 216, 256.
Ζελήμη 444, σ. 237.
Ἀπόλλωνος ἄγαλμα 446, 447, σ. 270, 285.
Ἐξομολόγησις 448, σ. 311.
Ὑποψήφιος γαμβρὸς 449, 452, 453, 455, σ. 329, 385, 430, 472.
Βελλερεφόντης 450, σ. 351.
Κόμησσα Ποτόσκη 455, σ. 445.

Ϛ΄. ΠΟΙΗΣΙΣ.

Μάρκος Βότσαρης Φυλλάδ. 433. Σελ. 21.
Γοιθίου Φαῦστος 436, σ. 78.
Μῦθος 438, σ. 120.
Τὰ λαλοῦντα ζῶα 439, 445, σ. 121, 241.
Τ' ἀνθρώπινα 444, 451, σ, 225, 361.
Μυρολόγιον Μάνης 446, σ. 280.
Ἡ ὀρφανὴ 447, σ. 304.
Τὸ παράπονον τῆς καλογραίας 449, σ. 344.
Τὰ ἐγκαταλελειμένα τῆς Κρήτης 450, σ. 358.
Ποίησις 452, σ. 396.
Πρὸς τὴν Εἰρήνην 439.
Ἡ σκιὰ τοῦ ἐραστοῦ αὐτ.
Τ' ἀηδόνι αὐτ. σ. 440.
Αἱ ἀναθυμιάσεις τῆς γῆς αὐτ.
Τὸ ὄνειρον αὐτ.
Τὸ ἄνθος 455, σ. 463.
Θάλαμος Πατράρχα αὐτ.

Ζ΄. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι Κῶ. Φυλλάδ. 435, 444. Σελ. 41, 240.
Ἐπιγραφαὶ Τόμεως 437, 439, σ. 81, 143.
Ἑλλην. χρῆσις τοῦ σανδάλου 437, σ. 102.
Ἐπιγραφαὶ Φιλιππουπόλεως 438, σ. 120.
Οἰκόστμα 440, σ. 160.
Τοιχογραφία 441, σ. 184.
Ἐπιγραφαὶ Σπάρτης 443, σ. 222.
Ἀνασκαφαὶ ἐν Κύπρῳ 443, σ. 223.
Ἀνακάλυψις χειρογράφων 445, σ. 264.
Ἀρχαιολογικὰ Ῥώμης 448, σ. 320.
Ἐπιγραφαὶ Μάνης 449, 451, 455, σ. 334, 377, 434.
Ἐπιγραφαὶ Καππαδοκίας 451, σ. 389.

Η΄. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ.

Ἀρχαῖα ὡροσκόπια. Φυλλάδ. 433. Σελ. 22.
Βάρος ἐγκεφάλου 436, σ. 70.
Καλλιτεχνικὴ ἑταιρία ἐν Ῥώμῃ 441, 181.
Περὶ ποινικῆς νομοθεσίας 447, σ. 281.
Ἡ ἀπὸ τῶν ἀστέρων θερμότης 453, σ. 423.

Θ΄. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Κύπριος ὄφις. Φυλλάδ. 449. Σελ. 157.
Πετρέλαιον ἐν Ἑλλάδι 446, σ. 278.
Περὶ πυρὸς 451, σ. 380.
Ἀλατωρυχεῖα Κρακοβίας 455, σ. 459.

Ι΄. ΒΟΤΑΝΙΚΑ.

Φλοιὸς Κίνας. Φυλλάδ. 433. Σελ. 24.

ΙΑ΄. ΔΙΑΦΟΡΑ.

Σπουδαὶ ἐν γήρατι. Φυλλάδ. 434. Σελ. 39.
Πολύτιμοι λίθοι 434, σ. 40.
Ὄνος 435, σ. 64.
Γραῖαι εὐειδεῖς αὐτ.
Περίεργον χειρόγραφον αὐτ.
Πολύτιμοι εἰκόνες αὐτ.
Διάλεξις Πιπίνου καὶ Ἀλκουΐνου 436, σ. 76.
Προσφορὰ τῇ ἐθν. βιβλιοθήκῃ 477, σ. 104.
Λακωνικὴ διαθήκη 438, σ. 120.
Φαρμακοπῶλις 439, σ. 144.
Ἀπανθρωπία 440, σ. 160.
Φιλανθρωπία αὐτ.
Νεοφανεῖς δραματουργοὶ 442, σ. 290.
Τεταριχευμένη Ἀγγλὶς αὐτ.
Ποικίλα 443, σ. 224.
Χελιδὼν 447, σ. 304.
Ζωγράφος 450, σ. 359.
Ἰατρικὸν τοῦ νοὸς αὐτ.
Παράδοξος ἀφοσίωσις 450, σ. 360.
Ἀνέκδοτα αὐτ.
Θεία δίκη.
Ἵππειον κρέας 452, σ. 399.
Θεραπεία ὑδροφοβίας 452 σ. 400.
Διώρυξ Ἀρσινόης αὐτ.
Σιάμιοι ἀδελφοὶ 455, σ. 461.
Γένειον 456, σ. 476.
Συντάκται Πανδώρας αὐτ.
Πίναξ ἐμπεριεχομένων.

ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ.

Α.

Ἁγίας Γῆς προσκυνητάριον. Σελ. 13.
Ἀρχαίας γλώσσης ἀνακάλυψις σ. 28.
Ἀέρος (περὶ) σ. 400.
Ἀπόλλωνος ἄγαλμα σ. 270, 285.
Ἀμερικῆς ἤθη καὶ ἔθιμα σ. 11, 53, 108, 151, 170, 207, 253, 296.
Ἀνάμικτα νεοελληνικὰ σ. 117, 357.
Ἀναμνήσεις ἀποδημητοῦ 284.
Ἀπανθρωπία σ. 160.
Ἀνθρώπινα σ. 225, 361.
Ἀγγλὶς τεταριχευμένη σ. 290.
Ἀφοσίωσις σ. 360.
Ἀνέκδοτα αὐτ.
Ἀρσινόης διώρυξ σ. 400.
Ἀμύστακες σ. 15.
Ἀλλάτιος Λ. σ. 17, 103, 139, 192, 238, 261.
Ἄνδρες μεγάλοι σ. 190.
Ἀχρὶς σ. 201, 265.
Ἀστέρων θερμότης σ. 423.
Ἀηδόνι σ. 440.
Ἀγγλίας δημοσιογραφία σ. 80.
Ἀγγλίας βίος πολιτικὸς σ. 110.
Αἴσθημα θρησκευτικὸν σ. 161.
Ἄνθος σ. 463.

Β.

Βελλερεφόντης. Σελ. 351.
Βεῤῥιὲ σ. 299.
Βότσαρης Μάρκος σ. 21.
Βιβλιοθῆκαι ὀθωμανικαὶ σ. 393.
Βλάχοι ἢ Κουτσοβλάχοι σ. 442.

Γ.

Γαμβρὸς ὑποψήφιος. Σελ. 329, 385, 430, 472.
Γραῖαι εὐειδεῖς σ. 64.
Γῆς ἀναθυμιάσεις σ. 440.
Γερμανίας πληθυσμὸς σ. 144.
Γένειον σ. 476.

Δ.

Διαθήκη λακωνική. Σελ. 120.
Δραματουργοὶ σ. 290.
Δίκη θεία σ. 360.
Διαγώνισμα ποιητικὸν σ. 144.
Διαδόχου γέννησις σ. 159.

Ε.

Ἑπτανήσου ἱστορία. Σελ. 70.
Ἐρδέρου μελέται σ. 259, 293.
Ἐξομολόγησις σ. 311.
Εἰκόνες πολύτιμοι σ. 64.
Ἐθν. βιβλιοθήκη σ. 104.
Ἐγκεφάλου βάρος σ. 70.
Ἑταιρία Καλλιτεχνίας 181.
Εἰρήνην (πρὸς τὴν) σ. 439.
Ἐραστοῦ σκιὰ αὐτ.
Ἑταιρία ἀτμοπλοΐας σ. 156.
Ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι σ. 184, 338.
Ἐφημερίδες Ἑλληνικαὶ σ. 212.
Ἐκπαίδευσις ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ σ. 333.

Ζ.

Ζελίμη. Σελ. 237.
Ζωγράφος σ. 359.
Ζῶα λαλοῦντα σ. 121, 241.

Η.

Ἠπειρωτικαὶ χῶραι σ. 465.

Θ.

Θεοφανείων μοναστήριον. Ἐν παραρτήματι.

Ι.

Ἱσπανῶν συνωμοσία. Σελ. 37, 73.

Κ.

Καλοῦ ὁρισμός. Σελ. 25.
Κυπριακὰ σ. 115.
Κίνας ἐπιστολαὶ σ. 179.
Κῶ ἐπιγραφαὶ σ. 41, 240.
Κύπρου ἀνασκαφαὶ σ. 223.
Καππαδοκίας ἐπιγραφαὶ 389.
Κίνας φλοιὸς σ. 24.
Κύπρου ὄφις σ. 157.
Κρέας ἵππειον σ. 390.
Κοριτσᾶ σ. 136, 195, 250.
Κρήτης ἐγκαταλελειμένη σ. 358.
Κλεάνθης στωϊκὸς σ. 86.
Καλογραίας παράπονον σ. 344.
Κοραῆ ἐπιστολαὶ σ. 119, 143, 158, 239.
Κάλυμνος σ. 415.

Κρακωβίας ἁλατωρυχεῖα σ. 459.
Κόμησσα Ποτόσκη σ. 445.
Καπνὸς σ. 464.

Λ.

Λέξεων κυθηρίων συλλογή. Σελ. 18, 355, 382.
Λακωνικὰ σ. 199, 277, 303, 395, 438.
Λίθοι πολύτιμοι σ. 40.
Λοδοβίκου θάνατος σ. 39.
Λούζης Ἑρμᾶνος σ. 77.
Λονδίνου αὐτοχειρίαι σ. 120.
Λεβίδης Κ. Ν. σ. 274.

Μ.

Μελέται Πλατωνικαί. Σελ. 1, 65, 145.
Μαρία Κερουὰρ σ. 31, 56, 98, 129.
Μαδαγασκάρης νέον ἔτος σ. 417.
Μάνης ἐπιγραφαὶ σ. 334, 337, 434.
Μύθος σ. 120.
Μάνης μυρολόγια σ. 280.
Μοναρχίδης Α. σ. 78.
Μασκάτης ἐπανάστασις σ. 462.

Ν.

Νεαπόλεως ἅγιοι Σελ. 317.
Νοὸς ἰατρικὸν σ. 359.
Νομοθεσία ποινικὴ σ. 281.
Νικοδήμου διαγώνισμα σ. 159.

Ο.

Οἰκονόμου συγγράμματα. Σελ. 390.
Ὁμήρου (περὶ) σ. 235.
Οἰκόσημα σ. 160.
Ὄνος σ. 64.
Ὀρφανὴ σ. 304.
Ὄνειρον σ. 440.

Π.

Πάτμου χειρόγραφα. Σελ. 339, 374, 436, 457.
Ποίημα θρησκευτικὸν σ. 401.
Πανδώρας συντάκται σ. 476.
Πετρέλαιον ἐν Ἑλλάδι σ. 278.
Πυρὸς (περὶ) σ. 380.
Πιπίνου καὶ Ἀλκουΐνου διάλεξις σ. 76.
Ποικίλα σ. 224.
Πόλεως κατάληψις σ. 64.
Ποίησις σ. 396.
Πολιτειογραφικὰ σ. 397.
Παρμενίδου νεκρολογία σ. 400.
Παρνασσὸς σύλλογος σ. 421.
Πατράρχα θάλαμος σ. 463.
Πίναξ ἐμπεριεχομένων.

Ρ.

Ῥώμης ἀρχαιολογικά. Σελ. 320.
Ῥοσσίνης σ. 299.
Ῥοσχὶλδ αὐτ.

Σ.

Σανδάλου χρῆσις ἑλλην. Σελ. 102.
Σπάρτης ἐπιγραφαὶ σ. 222.
Σπουδαὶ ἐν γήρατι σ. 39.
Σοῦτσος Π. σ. 275.
Σιάμιοι ἀδελφοὶ σ. 461.

Τ.

Τί ὑποφέρει ἡ μήτηρ. Σελ. 7.
Ταρτάρων κηδεία καὶ ἰατρικὴ σ. 349.
Ταρτάρων προσευχαὶ σ. 397.
Τόμεως ἐπιγραφαὶ σ. 81, 143.
Τοιχογραφία σ. 184.
Τυπογραφία ἐν Ἑλλάδι σ. 154.
Τηλέγραφος ὑποβρύχιος σ. 183.
Τραπεζογραμμάτια σ. 344, 451.

Υ.

Ὑδροφοβίας θεραπεία. Σελ. 400.
Ὑπόμνημα ἀνέκδοτον σ. 105.
Ὑψηλάντης Κ. σ. 179.

Φ.

Φιλοσοφίας Σουεγλερίου ἱστορία. Σελ. 49.
Φιλολογίας ἑλληνικῆς ἀνάμικτα σ. 304, 321.
Φιλιππουπόλεως ἐπιγραφαὶ σ. 120.
Φαρμακοπῶλις σ. 144.
Φιλανθρωπία σ. 160.
Φαῦστος Γοιθίου σ. 78.
Φιλία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σ. 327, 425.

Χ.

Χάρων ἐν Κύπρῳ. Σελ. 412.
Χειρογράφων ἀνακάλυψις σ. 264.
Χειρόγραφον περίεργον σ. 64.
Χελιδὼν σ. 304.

Ω.

Ὡροσκόπια ἀρχαῖα. Σελ. 22.